

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Sociální práce s klienty užívající sociální byt

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program: **REHABILITACE**

Autor: Bc. Martina Volmútová

Vedoucí práce: Mgr. Bohdana Břízová Ph.D.

České Budějovice 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem Sociální práce s klienty užívající sociální byt jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 6. 2020.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé diplomové práce paní Mgr. Bohdaně Břízové Ph.D. za její vstřícný a odborný přístup, za přínosné připomínky a rady. Zároveň bych chtěla poděkovat mému manželovi, dětem a mým rodičům, že mě ve studiu podporovali.

Sociální práce s klienty užívající sociální byt

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá využitím sociální práce v oblasti sociálního bydlení.

Hlavním cílem diplomové práce je analýza výkonu sociální práce s klienty užívající sociální byt s důrazem na úspěšnost daného klienta. Ke zpracování diplomové práce byla využita kvalitativní technika sběru dat, při které byla využita především analýza dokumentů a polostrukturovaný rozhovor. Na základě sesbíraných dat byly sepsány dvě případové studie, ve kterých jsou popsány základní informace o účastnících výzkumu a následně jejich posun v oblasti sociálního bydlení.

Z výzkumu vyplynulo, že sociální práce v oblasti sociálního bydlení hraje velmi důležitou roli. Je zde nutná spolupráce s více subjekty, které budou s uživateli sociálních bytů spolupracovat. Metody a techniky sociální práce, které jsou využívány v oblasti sociálního bydlení, jsou závislé na daném problému klienta. Sociální pracovníci ovšem často využívají motivační rozhovory, sociální poradenství, úkolově orientovaný přístup apod. Nedílnou součástí, je ovšem motivace klienta ke změně. Pokud bude klient pouhým pasivním uživatelem služby, nebude se aktivně zapojovat do spolupráce se sociálním pracovníkem, i s dalšími sociálními službami, nemůže tak dojít ke změně, jak v oblasti bydlení, tak v sociální a finanční oblasti rodiny.

Tato práce by mohla posloužit jako náhled do celkové problematiky lidí v bytové nouzi a na spolupráci sociálního pracovníka obce, případně dalších sociálních služeb, které se touto problematikou zabývají.

Klíčová slova

Sociální práce; sociální pracovník; bezdomovectví; ztráta bydlení; sociální bydlení; sociální vyloučení

Social work with clients using social housing

Abstrakt

This diploma thesis focuses on the use of social work in the area of social housing.

The main goal of this thesis is to analyse the performance of social work with clients using social housing, with an emphasis on the level of positive impact on the client's living conditions. In the preparation of this thesis, qualitative techniques for data collection were employed, namely the analysis of documents and semi-structured interviews. Based on the data collected, two case studies were drawn up which contain descriptions of basic information about the participants in the research and, consequently, their progress in the area of social housing.

Research has shown that social work in the area of social housing plays a critical role. In order to succeed, the agencies involved must not only work with the social housing clients directly, but also cooperate among themselves. The methods and techniques of social work chosen to be employed in any particular social housing area depend on the specific problems of the client. However, social workers often use techniques similar to, and including, motivational interviews, counselling and the implementation of a task-centred approach. An integral part of any process is the client's motivation to change. Should the client remain only a passive user of the service and not actively cooperate with their social worker and other social services, change will not happen in either the housing area or in regards to the social and financial circumstances of the family.

This work is designed to serve as an insight into the general issues of people with housing difficulties and the efforts and cooperation of a council's social worker, and other relevant social services dealing with this issue.

Key words

Social work; social worker; homelessness; loss of housing; social housing; social exclusion

Obsah	
Úvod	8
1. Teoretická východiska	9
1.1 Sociální práce	9
1.1.1 Vymezení pojmu sociální práce	9
1.1.2 Historie sociální práce ve světě a v ČR	11
1.1.3 Profese sociálního pracovníka	12
1.2 Ztráta bydlení	15
1.2.1 Příčiny ztráty bydlení	15
1.2.2 Bezdomovectví	16
1.2.3 Sociálně vyloučené lokality	20
1.3 Sociální bydlení	23
1.3.1 Vymezení pojmu sociálního bydlení	23
1.3.2 Sociální bydlení ve světě	25
1.3.3 Sociální bydlení v České republice	26
1.3.4 Sociální práce v sociálním bydlení v České republice	28
2. Cíl práce	33
2.1 Cíl práce	33
2.2 Výzkumná otázka	33
3. Metodika	34
3.1 Použité metody	34
3.1.1 Analýza dokumentů	34
3.1.2 Rozhovor	35
3.2 Výzkumný vzorek	35
3.3 Etika výzkum	36
3.4 Realizace výzkumu a interpretace výsledků	36
4. Výsledky výzkumu	38
4.1 Případová studie 1. – Miroslav a Karla	38
4.2 Případová studie 2. – Josef	48
5. Diskuse	55
6. Závěr	60
7. Seznam použitých zdrojů	61

8. Seznam příloh a obrázků	69
9. Seznam použitých zkratek	70

Úvod

V posledních pár letech, často slyšíme v médiích o tzv. obchodu s chudobou, který se v České republice velice rozmáhá. Pronajímatelé soukromých bytů a ubytoven pronajímají tyto prostory chudým, zadluženým lidem, žijícím ze sociálních dávek, ať to jsou dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, nebo z dávek státní sociální podpory. Nutno dodat, že spousty bytů a místností na ubytovnách, jsou v nevyhovujícím stavu. Místnosti jsou špatně vytápěné, nebo nejsou vytápěné vůbec, zdi jsou plesnivé, sociální zařízení je společné pro celé patro apod. V těchto nevyhovujících podmínkách žijí nejen jednotlivci nebo páry, ale také celé rodiny s malými dětmi.

V roce 2014 byl vládou předložen Návrh koncepčního řešení problematiky sociálního bydlení v České republice. Pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí vznikla Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025. Tato koncepce vychází z předpokladu, že každý člověk má nárok na bydlení. Na Koncepci sociálního bydlení se podílelo nejen MPSV a MMR, ale také MLP a další odborníci, kteří dlouhodobě pracují s osobami v bytové nouzi. Systém sociálního bydlení si klade za cíl zajistit dostupné standardní bydlení pro osoby ocitající se v bytové nouzi, ať už se jedná o osoby bez přístřeší, osoby žijící v nevyhovujících bytových podmínkách nebo osoby ohrožené ztrátou bydlení z důvodu nízkých příjmů, dluhů či domácího násilí. V rámci systému sociálního bydlení rozeznáváme tři stupně sociálního bydlení; krizové bydlení, sociální byt a dostupný byt. Klientům, kteří užívají sociální byt, je potřeba zajistit podporu pro udržení si bydlení ve formě individuálně nastavené sociální práce.

Toto téma jsem si vybrala s ohledem na mou dosavadní praxi sociálního pracovníka. V poslední době je hojně v odborných, ale také v politických kruzích diskutována otázka potřeby zákona o sociálním bydlení. Bohužel ač se mi již dostali do ruky dva návrhy zákona o sociálním bydlení, do dnešního dne zákon nebyl přijat. Přesto se ve spoustě měst a obcí, začal systém sociálního bydlení realizovat.

1. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

1.1 Sociální práce

Úvodní kapitola je zaměřena především na vymezení pojmu sociální práce, její charakteristiku, dále na historii a současnost a profesi sociálního pracovníka.

1.1.1 Vymezení pojmu sociální práce

Dle Matouška (2013, str. 11) je sociální práce definována jako „*společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů jako je např. chudoba, zanedbávání výchovy dětí, delikvence mládeže, nezaměstnanost a další*“. Sociální práce, se dle autora, opírá jednak o rámec společenské solidarity, a také o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Starší definice sociální práce, jak popisuje Gulová (2011, s. 14), uvádějí, že „*sociální práce je prostě to, co dělají sociální pracovníci*“ nebo „*sociální práce je často to, co jiní – zdravotní sestry, lékaři, policie atd. – nedělají*“.

Novotná (2014) uvádí, že se sociální práce v různých formách, zaměřuje na různorodé, komplexní vztahy mezi lidmi a jejich prostředím. Sociální práce, se dle autorky, zaměřuje na společenské bariéry, nerovnosti a nespravedlnosti, reaguje na krize a akutní situace stejně jako na každodenní osobní a společenské problémy. Mezinárodní federace sociálních pracovníků (2014) k tomu doplňuje, že sociální práce jako profese podporuje sociální změnu a rozvoj, sociální soudržnost, posílení a osvobození lidí. Dle této federace mají zásadní význam pro sociální práci principy sociální spravedlnosti, kolektivní zodpovědnosti a respektu k rozmanitosti. Podle Matouška (2013) je sociální práce zakotvena především v solidaritě. Jak dále vysvětluje, solidarita je univerzální princip chování podporující přežití. Dle autora je rozeznávána solidarita přirozená – v rodině a mezi přáteli, nebo širší solidarita, která je již organizována institucemi.

Novotná (2014) se dále zaměřuje na skutečnost, že sociální práce, je charakterizována přímým, záměrným a připraveným kontaktem sociálního

pracovníka s klientem (skupinou, komunitou) za účelem stanovení sociální diagnózy a provádění sociální terapie. Ta, dle autorky, spočívá v sociálně výchovném působení a ovlivnění či usměrnění klientů ke změně postojů a své sociální situace.

Novotná (2014) se zaměřuje na skutečnost, že cíle sociální práce jsou závislé na historickém a kulturním rámci dané společnosti. Matoušek (2013) doplňuje, že cílem sociální práce je také odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů jednotlivců i lidské společnosti. Novotná (2014) se také zaměřuje na poslání sociální práce. Podle ní je posláním sociální práce poskytovat služby, a to jednotlivcům, rodinám, skupinám nebo komunitám, jejichž účelem je pomoci klientům s nezměnitelnými problémy, omezit nebo odstranit ty problémy, které lze vyřešit nebo případně zlepšit.

Jak se zmiňuje Holasová (2014), sociální práce přispívá k řešení sociálních problémů a je realizována jak na úrovni praxe organizací sociální práce, tak na půdě akademické. Z pohledu teorie je sociální práce, dle Gulové (2011), považována za vědecky fundovanou odbornou disciplínu, která pomocí metod sociální práce zajišťuje profesionální péči o potřebné. Její praktická aplikace, dle autorky, vstupuje do života potřebných sociálně znevýhodněných skupin např. formou sociální služby, nebo aktivity, která by klientovi měla pomoci tak, aby si dokázal pomoci sám. Špiláčková a Nedomová (2013) se zabývají tím, že řada autorů jak zahraničních, tak i tuzemských, uvádí jako metody sociální práce tři základní skupiny. Jedná se o metody individuální sociální práce, skupinové a komunitní sociální práce. Dále dodávají, že v průběhu vývoje sociální práce došlo k vydělení další metody, a to sociální práce s rodinou. Dle Matouška (2013) pojmy metody a techniky vyjadřují, jak pracovník postupuje při ovlivňování klienta, klientova prostředí, případně interakcí mezi klientem a jeho prostředím. Dle jeho názoru, ale také názoru většiny západních autorit i našich odborníků, jsou postupy sociální práce vázané:

- na cílový subjekt – tj. jednotlivce, rodinu, skupinu, komunitu,
- na jeho aktuální životní situaci – sociální znevýhodnění, nepředvídatelné sociální události,
- na relevantní vztahový kontext – rodina, organizace, vrstevníci,
- systémové vazby – regionální, národní, nadnárodní sociální politika.

Matoušek (2013) uvádí, že mezi základní metody sociální práce můžeme řadit sociální práci s jednotlivcem, s rodinou, se skupinou nebo sociální práci s komunitou. Mezi základní techniky sociální práce, Matoušek a kol. (2013) řadí; případovou práci, aktivní naslouchání, případovou konferenci, vyjednávání, zprostředkování, motivační rozhovor, mediace, dále depistáž nebo sociální šetření.

1.1.2 Historie sociální práce ve světě a v ČR

Novotná (2014) udává, že kořeny oboru sociální práce sahají až k prvopočátku lidské společnosti, a než nabyla dnešní podoby, prošla náročnou transformací. Sociální práce, jak uvádí autorka, vždy reagovala na aktuální potřeby společnosti, které se vyvíjeli tak, jak se měnila společnost. Kuzníková (2011) uvádí, že tradice sociální práce na území našeho státu je dlouhodobá a její počátky lze zařadit do činností charitativních organizací. Kuzníková (2011, s. 13) definuje, že základním motivem sociální práce je „*specificky láska křesťanská neboli láska k bližnímu*“. Dle jejího názoru je možné usuzovat, že tato myšlenka byla silným podnětem k péči o lidi nemocné, bezmocné, staré, lidi bez domova sirotky apod. Doležel (2013) k tomu dodává, že počátek sociální práce, jako samostatné profese a oboru, je kladen ovšem až na přelom 19. a 20. století. Teprve po velkých revolucích, jak uvádí Matoušek a Šustová (2012), se začíná přijímat představa, že společnost by měla být spravedlivá ke všem lidem. To také otevírá, dle autorů, politickou debatu vytváření a rozdělování zdrojů sociálního blahobytu. Jak autoři uvádějí, jako zdroj sociálního blahobytu jsou považovány nejen na peníze, ale také možnosti bydlení, vzdělávání, pracovních příležitostí, podporu zdraví atd. Po roce 1868 byl upraven chudinský zákon, který jak popisuje Kodymová (2012), nově ukládá obcím pečovat o své občany, kteří se ocitli v nouzi, a jejichž bydliště příslušelo obci v rámci domovského zákona. Autorka uvádí, že občan, který se ocitl v nouzi, ovšem mohl požadovat péči obce až po vyčerpání možností osob, které měli o občana ze zákona povinnost pečovat, tzn. převážně poskytnout chudým a jejich rodinným příslušníkům nezbytnou výživu, ošetření v nemocnici, péči a výchovu jejich dětí apod.

Matoušek a Doležel (2013) uvádí, že po roce 1918 se v Československu začala formovat nová sociální politika, prosadila se nová idea sociálního občanství, tj. státní

garance sociálních práv pro všechny. Autoři doplňují, že v rámci formování nové sociální politiky byla zkrácena pracovní doba na osm hodin, byl reformován a upraven systém sociálního pojištění.

V době, kdy se moci chopila komunistická strana, a byl zlikvidován soukromý sektor, zavedlo se centrální plánování apod., vznikl postupně mylný názor, že nastolením beztřídní společnosti vymizí postupně veškeré sociální problémy, a tím i postupně zanikne potřeba sociální práce, jak uvádí Kodymová (2017). Šiklová (2012) doplňuje, že po politickém převratu v roce 1989, se jako jedna z priorit, jevila obnova vzdělávání v sociální práci na vysokoškolské úrovni. Zároveň také dodává, že současně se začaly objevovat nové, (nebo v minulosti okrajové) sociální problémy, jako např. neskrývaná prostituce, bezdomovectví, migrace uprchlíků nebo potřeba začlenit vězně propuštěné na základě amnestie.

Novotná (2014) uvádí, že znalost historického vývoje sociální práce je důležitá pro pochopení dalších souvislostí, jako je postavení sociální práce v současné době nebo jejího oboru, zároveň došlo k zásadnímu vývoji teoretických přístupů sociální práce, které byly v průběhu jejího vývoje uplatňovány. Dle autorky se setkáváme s poměrně velkým počtem teoretických přístupů, některé z těchto přístupů se zachovaly až dodnes a staly se součástí teoretické i metodické výbavy sociálních pracovníků.

1.1.3 Profese sociálního pracovníka

Profesi sociálního pracovníka vykonávají většinou lidé, u kterých je jejich hlavní motivací pomáhat druhým, zlepšit jim jejich tíživou životní situaci apod. (Novotná, 2014). Podobně vnímá profesi sociálního pracovníka Nedělníková (2019), která uvádí, sociální práce je považována za pomáhající profesi. Dle jejího názoru právě v pomoci jiným lidem spatřují sociální pracovníci hlavní smysl této profese. Matoušek (2013) ve své publikaci definuje, že sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Jak dále uvádí, u klientů, kteří se již společensky uplatnit nemohou, podporuje sociální práce co nejdůstojnější způsob života. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách jasně definuje, jaké činnosti má sociální pracovník vykonávat. Výkon povolání sociálního pracovníka upravuje zákon č. 108/2006 Sb. o Sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, kde je v § 109

citovaného zákona uvedeno: „*Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.*“

Výše zmíněný zákon přesně stanovuje odbornou způsobilost k výkonu sociálního pracovníka. Dle tohoto zákona může profesi sociálního pracovníka vykonávat ten, kdo získal:

- vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,
- vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu

Stejný zákon dále upravuje další vzdělávání sociálních pracovníků. V § 111 odst. 1 se uvádí, že „*zaměstnavatel je povinen zabezpečit sociálnímu pracovníku další vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci*“. Jako formy dalšího vzdělávání zákon uvádí:

- specializační vzdělávání zajišťované vysokými školami a vyššími odbornými školami navazující na získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka,
- účast v kurzech s akreditovaným programem,
- odborné stáže,
- účast na školicích akcích,
- účast na konferencích.

Nečasová (2013) popisuje, že sociální pracovník, by měl být hlavně profesionálem, který je schopný reflexe a měl by své jednání umět obhájit před veřejností. Novotná (2014) přikládá názor, že v rámci výkonu sociální práce je také velice důležitá osobnost sociálního pracovníka, jde především o charakteristické vzorce myšlení, emocií a chování, které určují osobní styl interakcí jedince s prostředím. Jak dodává Kopřiva (2011), při navazování otevřeného kontaktu s klientem hraje také důležitou roli osobní profil sociálního pracovníka, který se projektuje do celého průběhu spolupráce mezi nimi. Aby mohl sociální pracovník naplňovat požadavky, které jsou kladeny na výkon jeho povolání, měl by být, jak uvádí Novotná (2014), vybaven některými vlastnostmi a schopnostmi jako jsou např. vlastnosti zralé osobnosti, vztah k lidem, prosociální chování, emoční inteligence, životní optimismus, přirozená autorita, v některých případech je důležitá také vlastní životní zkušenost, respekt, odborné vzdělání a všeobecný přehled, důvěryhodnost apod. Podobně popisuje vlastnosti a dovednosti sociálního pracovníka také Elichová (2017). Dle jejího názoru by mezi vlastnosti a dovednosti ideálního sociálního pracovníka měly patřit zdatnost a inteligence, přitažlivost, důvěryhodnost, komunikativní dovednosti, a to verbální i neverbální, slušnost, schopnost empatie, odpovědnost, tolerantnost.

Nedílnou součástí profese sociálního pracovníka je také dodržování etických pravidel sociální práce. Matoušek (2016, s. 55) definuje etiku sociální práce jako „*soubor mravních zásad, které by měl pracovník v sociálních službách dodržovat*“. K tomu, aby byly mravní zásady dodržovány, byl vytvořen Etický kodex sociálního pracovníka (2006). V tomto dokumentu je uvedeno, že sociální práce je založena na hodnotách demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti. Etický kodex sociálního pracovníka upravuje chování sociálního pracovníka, a to jak ke klientovi, ale také ke svému zaměstnavateli, ke kolegům, ke společnosti nebo k oboru jako takovému. Dle tohoto kodexu by chování sociálního pracovníka mělo být profesionální, sociální pracovník by měl podporovat své klienty, pomáhat všem klientům se stejným úsilím a bez jakékoliv formy diskriminace apod.

1.2 Ztráta bydlení

1.2.1 Příčiny ztráty bydlení

V roce 2015 byla zpracována Metodika prevence ztráty bydlení. Šimíková et al. (2015) uvádí, že účelem této metodiky, je navrhnout komplexní systém na komplexní cíle, jejichž účelem by mělo být předcházení ztráty bydlení ve standardních bytech na základě platného právního vztahu. Autoři uvádí, že situaci, kdy je rodina, případně jednotlivec, nucena opustit stávající bydlení předchází celá řada událostí, které jsou označovány jako spouštěče. Tyto spouštěče je, dle autorů, nutné řešit, neboť mohou zapříčinit ztrátu bydlení. Autoři rozlišují čtyři základní situace, které mohou vést ke ztrátě bydlení. Zároveň dodávají, že v reálném životě se tyto situace projevují v kombinaci, případně jedna situace vyvolává druhou a navzájem se posilují. Dle autorů se jedná o tyto situace:

- nedostatek finančních prostředků
- neplnění finančních závazků spojených s bydlením
- neplnění nefinančních závazků spojených s bydlením
- ztráta právního nároku na stávající bydlení

Dutka (2019) uvádí, že funkční systém prevence ztráty bydlení na místní úrovni je tvořen souborem nástrojů, které ovlivňují významným způsobem setrvání osob v standardním bydlení. Dle jeho názoru by koordinátorem a významným vykonavatelem místních systémů prevence ztráty bydlení měly být obecní úřady obcí s rozšířenou působností a jejich samosprávy. Jak autor dále uvádí, pro vytvoření funkčního systému prevence ztráty bydlení by měly být naplněny tři základní podmínky:

- získat dostatečný přehled o cílové skupině osob, které jsou ztrátou bydlení ohroženy,
- zajistit jim síť spolupracujících subjektů,
- uvést do místní praxe nepřetržitě probíhající depistáž, která bude zaměřená na definovaný okruh osob ohrožených ztrátou bydlení.

Šimíková et al. (2015) dle zjištěných poznatků z praxe uvádějí, že lidé ohrožení ztrátou bydlení a bezdomovectvím se ocitají v záchranné síti až tehdy, kdy je jejich

nepříznivá sociální situace v takovém stádiu, že je již vyloučena sekundární prevence. Jedná se především o dluhy, které již dosáhly takové výše, že je lze jen těžko řešit apod.

Dutka (2019) uvádí, že klíčovou roli při koordinaci a samotné realizaci prevence ztráty bydlení hraje obec, která by měla být zapojena do rozhodování o rozvoji prevence na místní úrovni. Šimíková et al. (2015) upozorňují, že v rámci obecního úřadu je velice důležitá spolupráce mezi sociálním pracovníkem a ostatními odbory úřadu. Dle jejich názoru by měla být založena úzká spolupráce mezi sociálním pracovníkem, bytovým a ekonomickým odborem. Dutka (2019) uvádí, že při výběru spolupracujících aktérů, je nutné vycházet z cílových skupin, které jsou ztrátou bydlení ohroženi. Dle jeho názoru, bude systém prevence ztráty bydlení efektivní pouze tehdy, podaří-li se získat dostatek informací o skupině ohrožené ztrátou bydlení, vybudováním spolupráce s relevantními subjekty, a nutností je, aby byla vykonávána depistáž.

1.2.2 Bezdomovectví

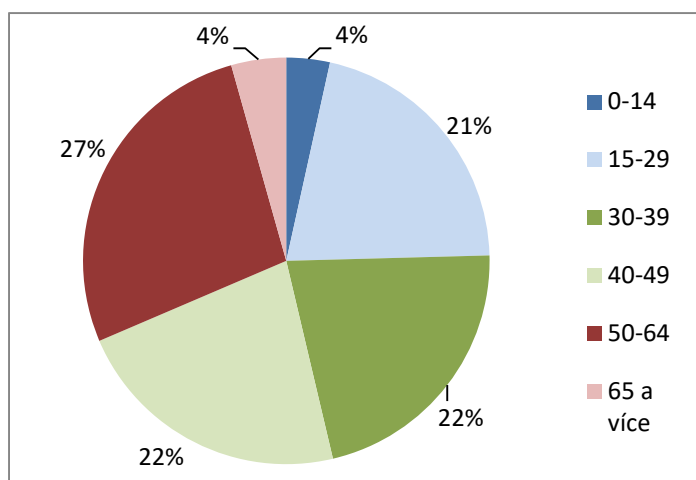
Vágnerová (2013) uvádí, že je důležité se nezaměřovat pouze na ztrátu obydlí, ale i na sociální stránku bezdomovectví. Dle její definice lze bezdomovectví považovat za syndrom komplexního sociálního selhání, které se projevuje neschopností přijímat a naplňovat běžné společenské požadavky. Schwarzová (2010) uvádí, že bezdomovectví je sociálním jevem, který je podmíněn celou řadou faktorů a představuje krajní podobu sociálního vyloučení. Vágnerová a kol. (2013) k tomu dodává, že osoby, které se ocitnou bez přístřeší, bývají současně odsunuti na okraj společnosti, čímž přicházejí o veškerou síť sociálních kontaktů. Baláš a kol. (2010) uvádí, že pod termínem bezdomovectví je možné označit souhrn jednání a procesů, příčin a následků, které vedou ke ztrátě zázemí (domova), životních jistot, případně ke společenskému vyloučení. Autoři Johnson et al. (2017) z Centra aplikovaného výzkumu Univerzity v Melbourne popisují, že bezdomovectví zahrnuje lidi, kteří nejsou chráněni, spí na chodnících, parcích, pod mosty a v opuštěných budovách nebo v autech. Autoři dále uvádějí, že se může jednat také o lidi, kteří jsou chráněni v nouzovém ubytování. Stanoev (2015) ve svém článku odkazuje na definici bezdomovectví dle ETHOS (Evropská typologie bezdomovectví a vyloučení z

bydlení v prostředí ČR), kde je bezdomovectví chápáno jako vyloučení z fyzické, právní a sociální domény bytu. Autor dále vedle bezdomovectví definuje exkluzi v bydlení, kdy specifikuje různé formy bezdomovectví, které popisuje také jako odstupňování míry sociálního vyloučení. Dle Vágnerové a kol. (2013) je možné bezdomovectví chápat jako jednu z variant extrémního sociálního vyloučení ze společnosti, která vede k omezení bezpečnosti a ztrátě materiálních zdrojů.

Schwarzová (2010) se zabývá otázkou, kdo je nejvíce ohroženou skupinou, pokud jde o bezdomovectví. Dle jejího názoru jsou to především osoby dlouhodobě nezaměstnané, osoby hendikepované, senioři, příslušníci etnických minorit (např. Romové) a migranti. Schwarzová dále popisuje, že ztrátou domova jsou více ohroženi muži než ženy a spíše lidé staršího nebo středního věku než lidé mladší. Tomuto názoru také odpovídají výsledky Českého statistického úřadu, který tuto skutečnost hodnotil v roce 2011 (viz. obrázek č. 1).

Obrázek. 1. Bezdomovci podle věku k 26. 3. 2011

Marek a kol. (2012) popisují, že pro ženu představuje prostředí ulice mnohem větší nebezpečí. Autoři dále popisují, že ženy mnohem častěji vyhledávají pomoc a jsou za ni vděčnější, oproti mužské populaci. Dle jejich názoru se ženy na ulici vyskytují jako oběti domácího násilí nebo odcházejí na ulici z důvodu konfliktních vztahů v rodině. Pěnkava (2013) zdůrazňuje absenci sociálních dovedností k efektivnímu řešení zátěžových životních situací. Autor uvádí, že na těchto sociálních dovednostech se podílejí sociální a ekonomické faktory, ale hlavně také zásadní individuální

nedostatky lidí bez domova. Dle jeho názoru, dlouhodobý stav bez domova snižuje motivaci ke změně, naopak se může objevit, a to z důvodu každodenních stereotypů a deprivujícího prostředí, deviantní chování, které je pro lidi bez domova charakteristické. Dle Fabiana (2016) je bezdomovectví u žen obvykle provázeno stigmatizací, neboť jsou považovány za neschopné matky, prostitutky nebo líné ženy. Fabian (2016) uvádí, že veřejností jsou vnímány tak, že si za svoji situaci mohou samy.

Schwarzová (2010), ale i další autoři jako např. Vágnerová a kol. (2013), rozděluje bezdomovectví do tří kategorií:

- zjevné, kam řadíme převážně osoby, které žijí mimo standardní hranice sociálních norem. Dle jejího popisu samy svou situaci definují jako ohrožující a častěji vyhledávají pomoc sociálních služeb, jako jsou např. noclehárny, azylové domy apod.
- skryté, autorka zde uvádí, že za skryté bezdomovce jsou považováni ti, jejichž situace je označována jako bezdomovecká, ale nevyhledávají sociální služby.
- potencionální, zde autorka sděluje, že se jedná o osoby, které jsou akutně ohrožené ztrátou bydlení, domova. Dle jejího názoru sem patří squateři, osoby, které užívají byty v domech určených k demolici, obyvatelé bytů bez nájemní smlouvy apod.

Pokud zde hovoříme o bezdomovectví jako takovém, je důležité se také podívat, z jakého důvodu se lidé ocitají bez přístřeší. Schwarzová (2010) popisuje, že faktory ovlivňující vznik bezdomovectví bývají tříděny na objektivní (např. politiku, zaměstnanost, bytovou politiku a další) a subjektivní, které spoluutvářejí celkovou sociální situaci jednotlivého člověka. Marek a kol. (2012) rozdělují příčiny bezdomovectví do třech skupin:

- primární – co je k bezdomovectví vedlo,
- sekundární – proč na ulici zůstávají,
- terciální – kvůli čemu se na ulici vrací.

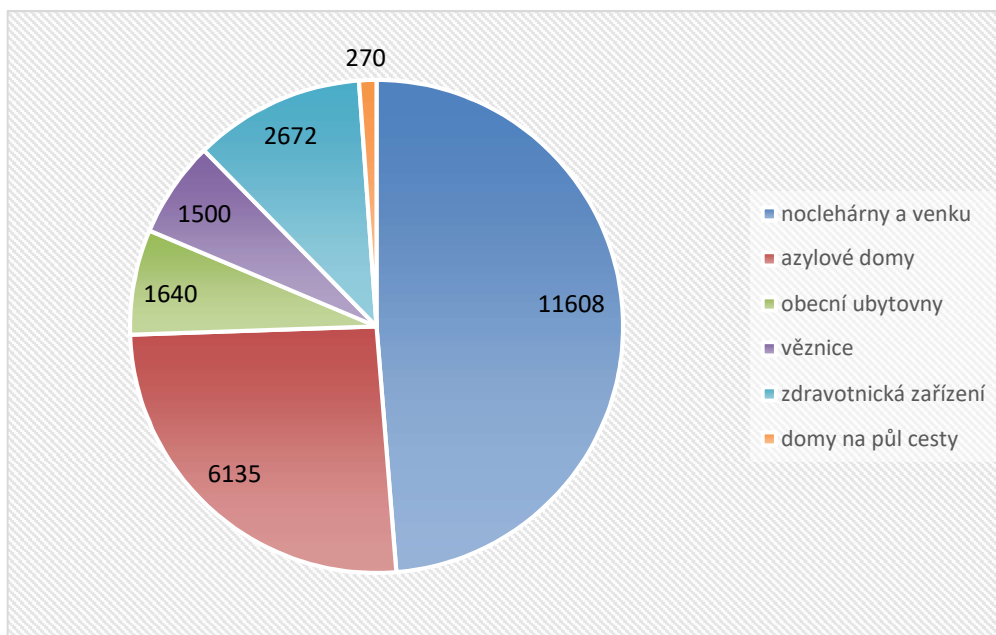
Lužný a kol. (2013) uvádí, že příčiny problémů se ukrývají v životním příběhu člověka a v jeho rozhodnutích.

V roce 2016 Ministerstvo práce a sociálních věcí provedlo dotazníkové šetření u pracovníků sociálních odborů obcí s rozšířenou působností. Z tohoto výzkumu vzešly nejčtenější tyto příčiny bezdomovectví (Vyhodnocení průzkumu řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností, 2016):

- zadlužení (90,0 %),
- závislost na alkoholu (79,2 %),
- nezaměstnanost (78,7 %).

Nešporová et al. (2019) uvádí, že počet lidí bez domova se začal zvyšovat po roce 1989, kdy postupně také vznikala poptávka po možnostech sledování tohoto fenoménu. Dle autorů již v dnešní době víme, jak bezdomovci žijí, jaké jsou příčiny jejich života na ulici apod., ale bohužel se v minulosti nepodařilo zjistit, kolik osob bez domova v České republice vlastně žije. Nešporová et al. (2019) uvádí, že v roce 2019 proběhlo sčítání osob bez domova na celém území ČR. Autoři dále prezentují, že dle zjištěných dat, činil celkový počet osob bez domova na jaře roku 2019 zhruba 23 830 osob bez domova a 2600 dětí. Na základě sčítání osob bez domova, bylo zjištěno, že nejvyšší podíl, zhruba polovinu, představovaly osoby bez střechy nad hlavou, tedy ti, kteří přebývají venku nebo v noclehárnách. Nešporová a kol. (2019) uvádí, že jednu čtvrtinu pak tvořily osoby ubytované v azylovém domě, zhruba každá desátá osoba bez domova byla v době sčítání ve zdravotnickém zařízení, a to nejčastěji v psychiatrickém zařízení a zhruba 1500 osob bez domova se nacházelo ve věznicích a po propuštění se nebudou mít kam vrátit (viz. obrázek č. 2). Z provedeného výzkumu se také ukázalo, že celkově nejvíce osob bez domova se nachází v Moravskoslezském kraji, v Hl. m. Praze, Jihomoravském kraji, Ústeckém a Středočeském kraji. (Nešporová a kol. 2019) Dle autorů to odpovídá členění krajů podle velikosti, ale autoři si jsou vědomi toho, že část osob bez domova ze Středočeského kraje migruje do Prahy

Obrázek. 2. Počet osob bez domova podle místa přespávání

Zdroj: Nešporová et al. 2019

1.2.3 Sociální vyloučení a sociálně vyloučené lokality

Veselá et al. (2009, str. 5) chápou sociální vyloučení jako „proces, kterým jsou jednotlivci i celé skupiny osob zbavováni přístupu ke zdrojům nezbytným pro zapojení se do sociálních, ekonomických a politických aktivit společnosti jako celku“.

Dle autorů je proces sociálního vyloučení obecně důsledkem:

- chudoby a nízkých příjmů, spojených s nízkým vzděláním či špatnými životními podmínkami,
- stigmatizace, kdy v podmínkách ČR je v současnosti naprosto převažujícím vnějším zdrojem sociálního vyloučení přisouzená menšinová etnicita nebo nálepkování osob či skupiny osob jako problémových.

Agentura pro sociální začleňování (2009) zmiňuje, že za sociálně vyloučené osoby můžeme považovat ty, kteří mají ztížený přístup k institucím a službám, jsou vyloučeni ze společenských sítí a nemají dostatek kontaktů mimo sociálně vyloučenou lokalitu. Dle jejího názoru patří mezi základní charakteristiku propadu na

sociální dno nahromadění důvodů, které vedou k životní krizi (např. ztráta zaměstnání, platební neschopnost, problémy s bydlením, problémy dětí ve škole, nemoc atd.). Popisuje, že sociálně vyloučení lidé obvykle nestojí před jedním problémem, ale před komplexem problémů, přičemž s postupným propadem na dno přestává být zřejmé, co je původním důvodem propadu a co jeho následkem. Dle Matouška, Pazlarové (2014) existují v současné době v České republice dva typy rizikového bydlení. Dle autorů se jedná především o sociálně vyloučené lokality a ubytovny. Autoři dále uvádějí, že sociálně vyloučená lokalita může být zdrojem dalších rizik. Matoušek, Pazlarová (2014) za tyto rizika považují např. chybějící zdroje pitné vody, nefungující kanalizace, povalující se odpady, ale tak nedostatečné vybavení bytu (např. chybějící koupelna, záchod, tmavý byt, plíseň v bytě apod.)

Těšínská (2017) se odkazuje na sdělení Agentury pro sociální začleňování, která poukazuje na skutečnost, že v Česku žije až 115 tisíc obyvatel ve zhruba 606 sociálně vyloučených lokalitách ve 297 městech a obcích.

Koncepce sociálního a dostupného bydlení statutárního města Plzně na roky 2016-2020 (2015) vyjmenovává, které skupiny domácností jsou nejvíce ohrožené sociálním vyloučením v oblasti bydlení. Dle této koncepce se jedná především o lidi na začátku a na konci své profesní kariéry, dále samoživitelky a samoživitelé, osoby znevýhodněné z důvodu své národnosti, rasy či náboženství, osoby po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody a další. Samostatnou skupinou, dle koncepce, tvoří osoby a domácnosti, u kterých došlo k dočasnému nebo trvalému výpadku finančních prostředků z důvodů nemoci, ztráty zaměstnání, vysokých dluhů, nástupu do starobního nebo invalidního důchodu, ale také např. narození dítěte.

Veselá et al. (2009) považuje za sociálně vyloučenou lokalitu geograficky vymezitelnou oblast, kde dochází ke koncentraci osob ohrožených sociálním vyloučením. Čada (2015) později definuje sociálně vyloučenou lokalitu jako explicitní či implicitní prostor (např. dům, ulici, čtvrť), kde se koncentrují lidé, u kterých můžeme identifikovat znaky spojené se sociálním vyloučením. Autor poukazuje na to, že většinou jsou tato místa okolními obyvateli negativně symbolicky označována („špatná adresa“, „problémové místo“ apod.). Mareš (2013) popisuje, že vyloučené lokality mohou mít svůj svébytný sociální svět, který je

založen na vlastních hodnotách a normách. Dle jeho názoru, život ve vyloučených lokalitách pro jejich obyvatele představuje segregaci a izolaci bez životních šancí, jistoty a ochrany proti bezpráví. Mareš (2013) uvádí, že sociální vyloučení vytváří pro jedince i kolektivy uzavřený kruh kultury chudoby. Ta podle autora, může být v určitém prostředí předávána v rámci jedné generace, ale také, jak se již v současnosti objevuje, z generace na generaci. Veselá et al. (2009) se zabývá myšlenkou, že sociálně vyloučené lokality a situace v nich, jsou velmi specifické lokality, které se liší zejména velikostí a poměrem velikosti vůči obci či městu, ve které se nacházejí, mírou prostorového vyloučení, stavem domů a bytů, formou jejich vlastnictví atd. Autorka dále uvádí, že lidé se v sociálně vyloučené lokalitě mohou ocitnout z mnoha důvodů, např. že už v místě žili před tím, než se dané místo stalo sociálně vyloučenou lokalitou. Nebo jak se autorka zmiňuje, jde převážně o osoby, které nemají dostatek finančních prostředků a možností lokalitu opustit.

1.3 Sociální bydlení

Bydlení je jednou ze základních životních potřeb každého jedince. Všeobecná deklarace lidských práv upravuje v čl. 25 tzv. právo na přiměřenou životní úroveň jako právo každého „na takovou životní úroveň, která zajistí jeho zdraví a blaho i zdraví a blaho jeho rodiny, včetně potravy, ošacení, bydlení, lékařské péče a nezbytných sociálních služeb“.

1.3.1. Vymezení pojmu sociální bydlení

MPSV (2019) definuje sociální bydlení jako „bydlení poskytované osobám v bytové nouzi nebo bytovou nouzí bezprostředně ohroženým, včetně lidí, kteří vynakládají na bydlení nepřiměřenou výši svých příjmů“. Jak dále MPSV uvádí je sociální bydlení poskytováno za specifických smluvních podmínek nájmu a v souladu s určitými principy.

Platforma pro sociální bydlení (2019) popisuje kvalitní systém sociálního bydlení, který vede ke snížení počtu lidí bez přístřeší, na ubytovnách, v institucích či sociálně vyloučených lokalitách. Dále uvádějí, že sociální bydlení vede také ke snížení počtu lidí, kteří vynakládají nepřiměřeně vysokou část svých příjmů na bydlení (např. podstatná část seniorů) a preventivně působí v oblasti bezdomovectví.

Koncepce sociálního bydlení ČR 2015-2025 se zaměřuje na sociální bydlení jako na interdisciplinární systém, ve kterém se současně realizuje celá řada opatření sociální pomoci pro osoby, které jsou shledány jako potřebné. Autoři koncepce, se dále zabývají myšlenkou, že sociální bydlení musí reflektovat prevenci sociálního vyloučení a musí obsahovat motivační prvky tak, aby sociální bydlení nebylo zneužíváno nebo nadužíváno. Eberlová et al. (2018) uvádějí, že hlavním cílem systému sociálního bydlení je zajistit dostupné standardní bydlení pro ty domácnosti, které se ocitají v tzv. bytové nouzi, a to takovým způsobem, aby nedošlo k sociálnímu či prostorovému vyloučení jednotlivých osob, a zároveň byl zajištěn dostatečný přístup k sociálním službám.

Zaměříme-li se na to, pro koho je sociální bydlení určené, tak dle MPSV jsou doporučenými cílovými uživateli osoby bez domova, které jsou podle životní situace:

- bez střechy nad hlavou (jedná se především o osoby přežívající venku nebo v noclehárnách),
- bez domova (tj. osoby bydlící v ubytovnách nebo institucích, např. sociálních ubytovnách, ubytovnách pro bezdomovce, azylových domech apod.),
- v nejistém bydlení (do této skupiny řadíme osoby žijící v přechodném bydlení např. u rodiny nebo přátel, dále bydlení bez právního nároku, osoby ohrožené vystěhováním nebo osoby ohrožené násilím),
- v nevyhovujícím bydlení (osoby žijící v neobyvatelném bydlení nebo přelidněných bytech).

Návrh systému sociální a dostupného bydlení ve městě Nýrsko (2016) popisuje cílové skupiny sociálního bydlení, jako domácnosti, pro které je trhem nabízené bydlení bez veřejné pomoci finančně nedostupné, a které jsou zároveň na trhu bydlení z důvodu své rodinné, sociální, zdravotní, anebo finanční situace, znevýhodněny a tím ohroženy sociálním vyloučením. Tento návrh uvádí, že v rámci sociálního bydlení jsou popisovány tři stupně bytových možností a to:

- **krizové bydlení** – jedná se o nový typ sociální služby na pomezí mezi noclehárnou a azylovým domem, který upraví novela o sociálních službách. Je určeno pro lidi, kteří potřebují okamžitě ubytovat, poskytovat jim stravu a přístřeší včetně doprovodné a povinné sociální práce – je určeno pro osoby, které nemají dostatečné kompetence bydlet bez vnější podpory - pobyt je možný maximálně šest měsíců.
- **sociální byt** – jde o tzv. druhý stupeň sociálního bydlení. Dle MPSV (2019) se jedná o standardní zkolaudovaný byt nacházející se mimo sociálně vyloučené lokality, který je přidělován na základě posouzení bytové nouze. Dále doplňuje, že poskytování bydlení v sociálním bytě je doprovázeno sociální prací, přičemž její míra závisí na potřebách klienta a výsledku sociálního šetření dané domácnosti, její intenzita a frekvence je určována vždy individuálně s ohledem na konkrétní situaci v domácnosti a posouzení sociální, zdravotní či ekonomické situace jejich členů.
  - posledním stupněm sociálního bydlení je tzv. **dostupné bydlení**. Jedná se o zkolaudovaný prostor k trvalému bydlení s běžným standardem

(zajišťuje obec, která uzavře s klientem nájemní smlouvu na dva roky, jednou ročně pak prověřuje situaci potřebných), pokud se příjem nájemníka zvedne nad stanovenou hranici, nájemné se může zvýšit maximálně o 15 procent. Po zlepšení situace se nájemník či rodina přesunou do běžného bydlení, pokud se situace nezlepší, zůstane nájemce v dostupném bytě. Nájemníkům se věnuje sociální pracovník, sociální práce je realizována dobrovolně a jen v odůvodněných případech. Dostupný byt je určen pro osoby, které mají dostatečné kompetence k bydlení bez podpory a režimu (např. senioři, zdravotně postižení apod.) a je možné do něj vstoupit přímo, bez bydlení v předchozích stupních. Funguje jako součást prostupného bydlení i jako Housing First.

1.3.2 Sociální bydlení ve světě

Braga, Palvarini (2013) uvádějí, že bydlení je klíčové v posilování sociální soudržnosti, kdy adekvátní bydlení je již dlouho zahrnuto mezi univerzální práva. Autoři se dále zamýšlejí nad skutečností, že v rámci celé Evropy neexistuje společná oficiální definice výrazu sociální bydlení, jelikož není využíván ve všech členských státech EU stejně. Dle autorů např. Rakousko používá výraz „Bydlení s omezeným ziskem“ či „lidové bydlení“, Dánsko „společné bydlení“ nebo „neziskové bydlení“ a Německo využívá výraz „podpora bydlení“.

V rámci Evropské unie vznikla v roce 2017 příručka Bydlení především. Tato příručka je výsledkem práce mezinárodního týmu, který se skládal z odborníků programu Bydlení především z několika členských států EU. Tsemberis (2017) poznamenává, že program Bydlení především již existuje v mnoha evropských zemích a jejich počet se neustále zvyšuje, neboť tento program je nyní základním pramenem pro řešení bezdomovectví v mnoha členských státech EU. Dle autora je prvotní aktivitou programu poskytnutí bydlení, z čehož pramení původní název „Housing First“. Dle jeho názoru můžeme program Bydlení především definovat na základě následujících osmi základních principů viz. obrázek č. 3.

Obrázek č. 3 Základní principy Bydlení především

Zdroj: Pleace, N: *Evropská příručka bydlení především*. 2015

Tsemberis (2010) popisuje, že Housing First je nejvíce diskutovanou metodou řešení bezdomovectví v Evropě. Pleace (2017) ovšem popisuje, že Housing First neboli Bydlení především je pravděpodobně tím nejdůležitějším programem pro řešení bezdomovectví za posledních třicet let. S tím souhlasí také Gaetze a kol (2013), který Housing First popisuje jako velice účinný způsob řešení bezdomovectví.

Platforma pro sociální bydlení (2019) popisuje Housing First jako metodu, kterou lze poskytnout lidem bez domova standardní bydlení bez předchozí léčby, tréninku apod. Zároveň jim dle Platformy pro sociální bydlení lze poskytnout potřebnou pomoc dle jejich individuálních potřeb. Jak uvádí Tsemberis (2015), jde o jednoduchý proces, kdy je potřeba nejprve zajistit bydlení a poté správně kombinovat bydlení s podpůrnými, léčebnými službami, a to v oblasti duševního i fyzického zdraví. Padgett et al. (2016) uvádějí, že oproti obvyklé péči v rámci bezdomovectví, přináší tento přístup větší stabilitu bydlení, snížení užívání drog a alkoholu.

Platforma pro sociální bydlení (2019) uvádí, že v rámci programu Housing First, jsou definovány tyto základní přístupy:

- rychlý přístup ke standardnímu bydlení bez přípravy,
- možnost volby a kontroly pro uživatele služeb,

- poskytování bydlení a podpůrných služeb je oddělené. Služby jsou poskytovány na bázi dobrovolnosti,
- přístup se orientuje na zotavování,
- přístup je založený na principu harm reduction,
- robustní podpora a aktivní zapojení bez donucení,
- flexibilní podpora je klientům poskytována tak dlouho, jak potřebují,
- Housing First je určeno pro ty nejohroženější, zejména pro lidi s potřebou komplexní podpory.

Jak uvádí Platforma pro sociální bydlení (2019), z principů Housing First vychází další model sociálního bydlení, Rapid Re-Housing, tzv. rychlé zabydlení. Dle Platformy pro sociální bydlení (2019) jsou cílovou skupinou u tohoto typu především domácnosti rodičů s dětmi, kteří žijí na ubytovnách a v azylových domech, dále pak v nevyhovujícím bydlení nebo jsou ohrožené ztrátou bydlení, a je zde potřebná intenzivní sociální práce, a to jak přechodná, tak dlouhodobá. Davis, Lane (2012) uvádějí, že hlavním cílem Rapid Re-Housing, je zabránit tomu, aby se jednotlivci a rodiny stali bezdomovci, nebo pomoci těm, co již jako bezdomovci žijí, aby našli rychleji bydlení a jejich život se stabilizoval.

Burt et al. (2016) se zabývá myšlenkou, jak dlouhý by měl být přesun osob v rámci Rapid Re-Housing. Jak autor uvádí, některé programy měly za cíl přesun lidí z přístřeší do standardního bydlení za méně než 30 dní, jiné programy neuvažovaly o změně bydlení, dokud nebyla rodina v útulcích déle než 4 měsíce, jelikož byli přesvědčeni, že rodina potřebuje čas, aby se zotavila z bezprostřední krize, která uspíšila jejich bezdomovectví a je potřeba, aby se nejprve dala dohromady.

1.3.3 Sociálním bydlení v České republice

V současné době neexistuje v České republice platný zákon o sociálním bydlení, a to i přes to, že většina aktérů se shoduje v tom, že se jedná o jeden z nejdůležitějších nástrojů systémového řešení bytové nouze, jak se uvádí článek Zákon o sociálním bydlení (2019). Platforma pro sociální bydlení (2019) se odkazuje na vyjádření

Evropské komise, která stávající řešení bytové nouze považuje za nedostatečné. Pracovní dokument útvarů komise (2019) uvádí, že návrh zákona o sociálním bydlení nebyl v roce 2018 přijat, ovšem stávající právní předpisy uspokojivě neřeší nedostatek cenově dostupných bytů nebo kvalitní sociální bydlení. Zároveň, dle tohoto dokumentu, není řešen negativní sociální dopad. Článek Sociální bydlení v Českém prostředí (2017) uvádí, že i přes skutečnost, že Česká republika nemá platný zákon o sociálním bydlení, je již v několika městech a obcích sociální bydlení realizováno na základě Konceptce sociálního bydlení České republiky 2015- 2025. Jedná se např. o Brno, Chomutov, Jindřichův Hradec, Kadaň, Křižánky, Most, Ostravu, Otrokovice, Pardubice, Plzeň, Prahu 7, Prahu 14, Štětí, Velké Hamry, Veselíčko a Vír.

V současné době je v České republice platná Konceptce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025, kterou vydalo MPSV v roce 2015 za spolupráce pracovníků MPSV, MMR, ÚV a také za spolupráce externích pracovníků z Platformy pro sociální bydlení a dalších. Dle Konceptce sociálního bydlení (2015) je hlavní vizí sociálního bydlení vytvoření nového systému, který bude navazovat na systém intervencí ze strany státu, krajů a obcí v oblasti bydlení, sociálních služeb a sociálních dávek. Konceptce sociálního bydlení (2015) definuje, že systém sociálního bydlení bude určen pouze osobám, které splní stanovené podmínky, dle připravovaného zákona o sociálním bydlení, neboť cílem tohoto systému je zajistit těmto osobám důstojné podmínky pro bydlení a zároveň jim snížit možný pád do chudoby.

V ČR je také koncipován projekt Rapid Re-Housing, který testoval přístup Housing First. Ripka, Černá, Kubala (2018) uvádějí, že program Housing First (Bydlení především) je určen pro osoby s komplexními potřebami, který byl realizován v Brně. Dle autorů Bydlení především poskytuje lidem bez domova vysokou míru možnosti volby a kontroly.

1.3.4 Sociální práce v sociálním bydlení v České republice

Mikulec, Pazlarová (2019) definují, že v sociální práci v oblasti bydlení by měla být včasná identifikace domácností, které jsou ohrožené ztrátou bydlení a práce, na

udržení si standardního bydlení. Autoři dále uvádějí, že pokud se jedná o sociální práci v oblasti sociálního bydlení, je jejím cílem stabilizace zabydlené domácnosti, stabilizace práce na udržení si bydlení a následně postupné řešení oblastí, které si klient se sociálním pracovníkem nastaví v rámci individuálního plánování. Domácnosti v sociálním bydlení, jak uvádějí autoři, mají různě dlouhou potřebu využití a je proto potřeba tuto individuální délku potřeby sociální práce správně reflektovat v nastavení systému sociálního bydlení. Autoři jasně definují, že v rámci sociálního bydlení se setkáváme s domácnostmi, kde je sociální bydlení pouze přechodnou nebo krátkodobou etapou, v některých domácnostech se jedná o střednědobou etapu spojenou s určitou životní fází, ale existují také domácnosti, kde je sociální bydlení a s ním spojená sociální práce dlouhodobou či trvalou možností k řešení jejich bytové situace.

Husák, Machová (2019) dodávají, že při výkonu sociální práce v sociálním bydlení je velice důležitá spolupráce relevantních aktérů při řešení situace klienta. Mezi aktéry spolupráce v sociálním bydlení, jak uvádějí autoři, můžeme zařadit např.:

- ministerstva – MMR, MPSV,
- kraje a krajské úřady – jejichž úkolem je metodické vedení a koordinace činnosti sociálních pracovníků obcí,
- Úřad práce ČR – jedním z předpokladů pro získání a udržení si bydlení je stabilizace příjmů. Úřad práce ČR tuto činnost provádí pomocí dávkových systémů. Na základě § 64 odst. 2 zákona č. 111/2006, o pomoci v hmotné nouzi vzniká povinnost nejpozději po třech měsících zahájit sociální práci, která je zaměřena na řešení nepříznivé sociální situace klienta. Uvedený zákon dále ukládá povinnost oznámit příslušnému obecnímu úřadu, přiznání dávky doplatek na bydlení osobě, která užívá jiný než obytný prostor nebo využívá služeb ubytovacího zařízení. Tato informace by měla být podmínkou k zahájení sociální práce za účelem řešení bytové situace osoby,
- sociální služby a další neziskové organizace – možnost využití pobytových forem (azylové domy, noclehárny apod.),
- majitelé nemovitostí – obce by měly vytvořit funkční kooperativní systém, do něhož budou aktivně vstupovat i majitelé bytů, a společně by měli spolupracovat na realizaci sociálního bydlení,

- zdravotnická zařízení- spolupráci se zdravotnickým zařízením může mít klient se sociálním pracovníkem uvedenou ve své zakázce. Sociální pracovník se může zaměřovat i na sociální aspekty zdraví svých klientů,
- školská zařízení,
- veřejný ochránce práv.

Husák, Machová (2019) uvádějí, že je možné prostřednictvím spolupráce řešit situaci klienta na základě shodných východisek. Tato spolupráce umožňuje, jak dále autoři uvádějí, využití všech nástrojů sociální a rodinné politiky státu, např. vhodnou kombinací dávkových systémů, využití potřebných sociálních a bezplatných právních služeb apod. Dle autorů je také velice důležitá samotná spolupráce mezi sociálním pracovníkem a klientem, která tak zakládá úspěch sociální práce v sociálním bydlení. Jak autoři uvádějí, spolupráce by měla být plánovaná, koordinovaná a efektivní. Nedělníková (2019) uvádí, že mnoho sociálních pracovníků má vžitou zkušenost, že pevný a bezpečný vztah vede k lepšímu a včasnějšímu řešení situace klienta. Husák, Machová (2019) dodávají, že k tomu, aby byla sociální práce s klienty v sociálním bydlení efektivní, měl by mít sociální pracovník zmapované v dané lokalitě možnosti spolupráce s dalšími klíčovými subjekty (např. NNO, sociální služby, Úřad práce z důvodu dávkového systému a další). Autoři dodávají, že cílem spolupráce by se mělo především nalézt dlouhodobého řešení klientovi situace. Horáková (2019) uvádí, že sociální pracovník by měl mít zmapovány nejen klíčové subjekty, jako jsou NNO, sociální služby apod., měl by mít přehled o lidech, kteří v bytové nouzi přežívají.

Mikulec, Šnejdrlová (2019) se zaměřili na zmapování klíčových oblastí sociální práce s lidmi v sociálním bydlení. Jedná se především o tyto oblasti:

- vedení domácnosti,
- door management – prevence problémů vztahů se sousedy,
- finanční gramotnost a hospodaření s penězi,
- hygiena, zdraví a výživa,
- podpora budování režimu dne,
- podpora sociálních kontaktů klienta, vztahů s rodinou a blízkými,
- podpora při hledání bydlení – podpora na trhu s bydlením,
- podpora při hledání zaměstnání,

- podpora při jednání na úřadech,
- podpora klienta při získávání sociálních dávek umožňujících získání a udržení si bydlení,
- právní podpora a poradenství.

Jak sami uvádějí, sociální bydlení je vnímáno jako komplexní nástroj řešení bytové nouze, a proto by mělo znamenat profesionální a koncepční snahu o minimalizování případů o vystěhování domácností ze standardního bydlení, ale také by se mělo zaměřit na práci s domácnostmi, které se již v bytové nouzi nacházejí. Dle jejich názoru by se sociální práce s osobami v sociálním bydlení měla věnovat jak systému prevence ztráty bydlení, ale také velice problematickému navázání kontaktu s cílovou skupinou, dále podporou klienta při zabydlování. Velice důležitou roli v sociální práci s osobami v sociálním bydlení hraje, dle autorů, průběžná podpora domácností v sociálním bydlení. Machová (2019) sděluje, že průběžná podpora je základním předpokladem klientova úspěchu v sociálním bydlení, pokud je spolupráce správně nastavená dává klientovi pocit podpory, a nikoliv jen dohledu. Jak se dále autorka zmiňuje, průběžná podpora, dává sociálnímu pracovníkovi možnost se s klientem pravidelně setkávat, může s ním řešit jeho aktuální potřeby a požadavky, nebo může rychleji reagovat na jeho případné krize.

Haráková (2019) uvádí, že hlavním nástrojem pro zajištění přehledu o klientech v sociálním bydlení je depistáž, která je zaměřená na osoby v bytové nouzi. Autorka dodává, že depistáž se neobejde bez soustavné terénní práce. Šnejdrová (2019) popisuje další nástroje související s problematikou bydlení. Dle jejího názoru se především jedná o:

- programy prevence ztráty bydlení,
- programy koordinované spolupráce a podpory v bydlení u vysoce rizikových skupin,
- metody, které využívají spoluúčast klientů při rozhodování,
- důležitou roli hraje účast sociálních pracovníků ORP na zavádění systému sociálního bydlení, tj. vedení evidence domácností v bytové nouzi, výměna informací mezi aktéry apod.,
- zavádění case managementu a spolupráce se sociálními službami, s OSPOD a Úřadem práce ČR aj.,

- sociální šetření, tj. posouzení životní situace ohrožených osob,
- individuální plánování,
- podporování motivace klienta, snaha o zvyšování sociálních kompetencí k bydlení apod.,
- případové konference.

Haráková (2019) uvádí, že sociální pracovník obce by měl mít přehled o lidech, kteří se nacházejí v bytové nouzi. Dle autorky by tito lidé měli být v pravidelném kontaktu s pomáhajícími organizacemi, které by jim pomohly řešit jejich svízelnou situaci. Šnejdrová (2019) považuje za důležité, aby byla podporována síť dostupných a kvalitních sociálních služeb na obecní úrovni. Dle jejího názoru je nesmírně významná spolupráce mezi sociálním pracovníkem ORP a dostupnými sociálními službami, ať se jedná o terénní, ambulantní nebo pobytovou formu. Jak již bylo řečeno, při výkonu sociální práce je jedním z nejdůležitějších procesů individuální plánování. Vodičková (2019) uvádí, že IP je tvořen vyjednáváním a vzájemnou dohodou mezi klientem a sociálním pracovníkem. Dle autorky by obsah IP měl být konkrétní a srozumitelný, aby klient mohl podle něj postupovat a později bylo možné vyhodnotit jeho naplnění. Dle Machové (2019) je dalším důležitým krokem při výkonu sociální práce v sociálním bydlení průběžná kontrola. Abychom mohli provádět průběžnou kontrolu, je dle autorky, zapotřebí mít dobře navázaný vztah s klientem a dobře nastavený plán intervence. Autorka uvádí, že sociální pracovník má možnost využít několik metod a forem podpory, jako je např. motivační rozhovor, case management, případně může naplánovat případovou konferenci aj.

Nedílnou součástí výkonu sociální práce v sociálním bydlení je participace lidí v bytové nouzi. Haráková (2019, s. 92) definuje participaci jako „*způsob uschopňování lidí podílet se na všech rozhodnutích a na aktivitách, které ovlivňují jejich životy*“. Dle autorky je participace způsob práce, díky kterému zmocňuje klienty k účasti na rozhodování, ale také je zmocňuje v aktivitách ovlivňujících jejich životy. Tvrdí, že klient má právo říci, jak by měly být služby nastaveny.

2. CÍL PRÁCE

2.1 Cíl práce

Cílem práce je analýza výkonu sociální práce s klienty užívající sociální byt s důrazem na úspěšnost klienta.

2.2 Výzkumné otázky

Výzkumnými otázkami jsou:

- Jaké metody a techniky sociální práce jsou v případě klientů užívajících sociální byt nejvíce využívány?
- Jak se liší motivace klientů při řešení jejich sociální bytové situace?

3 METODIKA

3.1 Použité metody a techniky

Pro sběr dat byla použita kvalitativní strategie, kdy jako techniky sběru dat byla použita především analýza dokumentů a dotazování.

Linderová et al. (2016, s. 56) se odkazuje na definici kvalitativního výzkumu dle Creswella „*jako proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému*“. Olecká, Ivanová (2010, s. 17) se zase opírají o známou definici Dismana, že kvalitativní výzkum je „*nenumerické šetření a interpretace sociální reality, přičemž jeho cílem je odkrýt význam podkládaný sdělovaným informacím*“. Kajanová et al. (2017) popisuje, že cílem kvalitativního výzkumu je především tvorba nových teorií. Dle autorů jsou hypotézy v kvalitativní strategii stanoveny až v průběhu zpracování dat. Hendl (2016) uvádí, že výzkumné otázky, včetně hypotéz vznikají až v průběhu výzkumu. Olecká, Ivanová (2010) uvádí, že zkoumané situace jsou studované velice podrobně a do hloubky. Jak dodává Kajanová et al. (2017) je v kvalitativním výzkumu získáváno co nejvíce informací o malém souboru. Olecká, Ivanová (2010), ale také Hendl (2009), řadí mezi nejvíce využívané techniky sběru dat zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor či analýza osobních dokumentů.

3.1.1 Analýza dokumentů

Linderová et al. (2016) uvádí, že obsahová analýza dokumentů sleduje obsah sdělení, ale více se pak zaměřuje na jeho formu, motiv, adresáta a komunikační efekt sdělení. Hendl (2016) popisuje, co je možné považovat za dokumenty. Dle jeho sdělení, jde o všechny napsané a jinak zaznamenané dokumenty, ve kterých se projevují osobní nebo skupinové vědomé nebo nevědomé postoje, hodnoty a ideje. Autor také uvádí dvě výhody analýzy dokumentů. První výhodou je rozmanitost dokumentů, která jak autor uvádí, otevírá přístup k informacím, jež by výzkumník těžko dostával. Druhou výhodou je dle autora, že data nejsou vystavena působení zdrojů chyb nebo zkreslení.

Pro analýzu dokumentů byly stanoveny dva okruhy, na základě, kterých výzkumník dané dokumenty analyzoval. Jedná se především o metody a techniky sociální práce, které jsou v práci s klientem používány. A druhým okruhem bylo zjištění, zda mají klienti v jejich současné bytové situaci dostatek motivace ke změně, tzn. zda dostatečně spolupracují se sociálním pracovníkem a doplňkovými sociálními službami tak, aby se jejich budoucí bytová situace a s tím i finanční situace změnila.

3.1.2 Dotazování

Hendl (2016) uvádí, že dotazování zahrnuje různé typy rozhovorů, dotazníků, škál a testů. Tyto metody mohou být dle autora, použity samostatně, nebo v kombinaci s jinými metodami. Dle Linderové et al. (2016) je v kvalitativním výzkumu rozhovor považován za jednu z nejdůležitějších technik sběru primárních dat. Jak dále autoři uvádějí, je u rozhovoru důležité sledovat nejen obsah sdělení, nýbrž také názory a postoje respondentů, které se týkají zkoumaného jevu. V diplomové práci byl použit polostrukturovaný rozhovor. Linderová et al. (2016) uvádějí, že před rozhovorem si výzkumník sepíše seznam témat či konkrétních otázek, o kterých chce s respondentem hovořit. V průběhu rozhovoru může výzkumník, jak uvádějí autoři, měnit pořadí těchto otázek, ale také i jejich formu.

Scénář rozhovorů je zařazen v příloze diplomové práce.

3.2 Výzkumný vzorek

Pro stanovení výzkumného vzorku byla použita technika účelového vzorkování. Jak uvádí Kajanová et al. (2017), jedná se o způsob výběru, u kterého výzkumník rozhoduje, co má být pozorováno. Pro diplomovou práci byla vybrána jedna rodina a jeden senior užívající sociální byt, kteří pravidelně spolupracují se sociálním pracovníkem obce. Aby byla zachována anonymita komunikačních partnerů, byla použita fiktivní jména a záměrně není uvedeno ani místo bydliště komunikačních partnerů.

3.3 Etika výzkumu

Linderová et al. (2016) popisuje, že při výzkumu musí být dodrženy uznané etické postupy a základní etické zásady. Kajanová et al. (2017) uvádí, že výzkumník by měl při výzkumu dodržovat níže uvedené body:

- respekt k soukromí účastníků,
- informovaný souhlas,
- zachování anonymity,
- zajistit emoční a psychické bezpečí,
- zpřístupnění výsledků výzkumu účastníkům výzkumu.

Oslovení komunikační partneři byli seznámeni s obsahem diplomové práce, včetně jejího výzkumu. Před samotným zahájením výzkumu podepsali Informovaný souhlas (viz. příloha č. 2). Komunikační partneři byli informováni o tom, jakým způsobem bude výzkum probíhat, zároveň byli opakovaně srozuměni s tím, že bude zachována jejich anonymita. Jména komunikačních partnerů výzkumu byla změněna, zároveň záměrně není uveden ani název obce, kde byl výzkum realizován.

3.4 Realizace výzkumu a interpretace výsledků

Výzkum probíhal v době od června 2019 do konce března 2020. Komunikační partneři byli seznámeni s cíli a účelem výzkumu. Rozhovory probíhaly ve třech fázích. První rozhovor probíhal již v červnu 2019, další byl realizován v prosinci 2019 a závěrečný rozhovor byl proveden v průběhu měsíce března 2020.

Data zjištěná polostrukturovaným rozhovorem a analýzou dokumentů byly zpracovány do dvou evaluačních případových studií.

Sedláček (2014) uvádí, že případová studie je jedna z nejzákladnějších výzkumných technik ve společenskovedních oborech. Mareš (2015) popisuje, že jednotkou případové studie je případ, neboli hlavní předmět zkoumání. Sedláček (2014) dodává, že cílem případové studie je porozumět různým sociálním jevům.

Evaluační případová studie se dle Mareše (2015) používá v případě, kdy popisujeme nějaký jev, hledáme k němu příčinné vztahy a snažíme se tento jev vysvětlit. Autor uvádí, že nám jde především o jeho zhodnocení v rámci určitých kritérií.

V obou evaluačních studiích je popsána situace komunikačních partnerů při vstupu do sociálního bydlení, poté v jeho průběhu a také na konci výzkumu. Případová studie je zaměřena na to, zda u komunikačních partnerů došlo v průběhu jejich účasti v sociálním bydlení ke změně jejich finanční a sociální situace. Zda se jim povedlo změnit status bytu ze sociálního bytu na dostupný byt, případně zda se jim podařilo zajistit klasický nájemní byt.

Obrázek č. 3 – Harmonogram zpracování výzkumu

	Časový přehled	Popis činností
I. fáze	Červen 2019	První rozhovory s komunikačními partnery
II. fáze	Září – prosinec 2019	Průběžné rozhovory.
III. fáze	Leden – březen 2020	závěrečné rozhovory s komunikačními partnery. Zpracování vlastního výzkumu – vypracování dvou případových studií

Zdroj: vlastní

4. Výsledky výzkumu

Na základě sesbíraných dat z polostrukturovaných rozhovorů a analýzy obsahových dokumentů byly sepsány dvě případové studie, ve kterých jsou popsány základní informace o účastnících výzkumu a následně jejich posun v oblasti sociálního bydlení. Jména účastníků výzkumu byla změněna, zároveň záměrně není uveden ani název obce, kde byl výzkum realizován.

4.1 Případová studie č. 1 – rodina Miroslava a Karly

Osobní a rodinné údaje

Rodina má pět členů, otce Miroslava (1983), matku Karlu (1984), syny Dominika (2004), Denise (2006) a Tadeáše (2016). Rodina žije v malé příhraniční obci, v pronajatém obecním bytě o velikosti 1+1.

Otec Miroslav má dva bratry, je nejmladším synem rodičů, kteří žijí ve stejné obci. Miroslav má pouze základní vzdělání.

Matka Karla má 2 sestry a jednoho bratra. Rodiče již nežijí. Bratr žije se svou rodinou nedaleko od bydliště Karly. Sestra Kateřina žila do 2018 se svými dětmi na ubytovně ve vedlejší obci. Druhá sestra Daniela je v současné době ve výkonu trestu odnětí svobody. Paní Karla je nejmladší ze všech sourozenců a má také pouze základní vzdělání.

Miroslav a Karla společně žijí od roku 2003. V roce 2004 se jim narodil syn Dominik a za dva roky syn Denis. Společně žili v několika pronajatých bytech a ubytovnách. V roce 2016 se jim narodil syn Tadeáš.

Synové Dominik a Denis navštěvují 6. třídu základní školy. Tadeáš zatím nenavštěvuje žádné předškolní zařízení.

Sociální anamnéza

Miroslav i Karla jsou nezaměstnaní, pan Miroslav byl naposledy v evidenci uchazečů o zaměstnání do října 2016. Od té doby údajně nikde nepracuje, kromě krátkodobých brigád, které většinou nikde nehlásí. Karla také není vedena jako uchazečka o zaměstnání na Úřadu práce ČR. Do června roku 2019 pobírala rodičovský příspěvek ze systému dávek státní sociální podpory na syna Tadeáše. Je vedena jako pečující osoba u syna Dominika, který pobírá příspěvek na péči ve II. stupni.

Rodina dlouhodobě žije pouze z dávek vyplácených státem. Pobírají dávky jak ze systému dávek státní sociální podpory – příspěvek na bydlení a přídavky na děti, tak ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí. Z analýzy dokumentů je patrné, že jednou ročně je jim poskytována také mimořádná okamžitá pomoc na úhradu školních pomůcek ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi. Dalším příjmem rodiny je příspěvek na péči pro syna Dominika.

Paní Karla do současné doby neměla stálé zaměstnání. V jejích dvaceti letech se jí narodil první syn a za dva roky druhý. Její poslední evidence uchazečů o zaměstnání na Úřadě práce trvala jeden rok a byla ukončena na vlastní žádost paní Karly. Do zaměstnání nenastoupila, začala pečovat o svého syna Dominika, kterému byl přiznán příspěvek na péči ve II. stupni.

Pan Miroslav byl v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce několikrát, a to od svých osmnácti let. Ve většině případů byla tato evidence ukončena na základě tzv. sankčního vyřazení. Jedná se o ukončení evidenci uchazečů o zaměstnání z důvodu neplnění zákonných podmínek. Evidence se ukončuje ve většině případů na dobu 6 měsíců. Poslední sankční vyřazení z evidenci uchazečů o zaměstnání proběhlo v listopadu 2016. Od té doby se pan Miroslav na Úřad práce nedostavil. Pan Miroslav měl sice několik zaměstnání, ale žádné netrvalo déle než 3 měsíce.

Rodina žila v několika bytech a ubytovnách, ve kterých vždy hradila nájmy nepravidelně, nebo vůbec, a tím vznikaly rodině vysoké dluhy.

Současné poměry

V červnu 2019 byl rodině přidělen sociální byt o velikosti 1+1. Byt se nachází ve starší bytové zástavbě v prvním nadzemním podlaží. Nájemní smlouva je prodlužována vždy o jeden měsíc, aby rodina byla nucena hradit nájemné a náklady spojené s bytem včas. Nájemné činí 2.275 Kč, služby spojené s užíváním bytu (teplo, voda) činí 890 Kč. Dále rodina hradí náklady na elektřinu ve výši 2.200 Kč, a to s ohledem na to, že byt je vytápěn pomocí elektrického topení.

Pan Miroslav v době od 8/2019 do 10/2019 pracoval, ovšem dle jeho sdělení byl často nemocný, a proto o práci přišel. V evidenci uchazečů o zaměstnání po ukončení pracovního poměru není. Skutečnost, že pan Miroslav v době od srpna do října 2019 pracoval, opětovně nenahlásil pracovním, které rodině poskytují dávky, jak pomoci v hmotné nouzi, tak státní sociální podpory. To se opět odrazilo také na výplatách dávek, které byly vyplaceny až o tři měsíce později. Paní Karla je stále v domácnosti se synem Tadeášem, a jak často dodává také proto, že jsou její děti často nemocné, což se odráží také v plnění povinné školní docházky.

Synové Dominik a Denis navštěvují 6. třídu základní školy v Nýrsku. Dle sdělení matky jsou často nemocní. Jak uvedla třídní učitelka i ředitelka školy, mají oba chlapci velké množství zameškaných hodin. Dle posledního pololetního vysvědčení, nejsou chlapci klasifikováni ze tří předmětů a ze tří předmětů jsou hodnoceni nedostatečně. Celkový počet zameškaných, ovšem omluvených hodin činí u Dominika 250 hodin a u Denise 247 hodin.

Sociální diagnóza

Hlavní problém rodiny je pravidelně hradit nájemné a služby spojené s užíváním bytu (teplo, voda, elektřina apod.). Tyto problémy měla rodina ve všech bytech, které užívala. Dluhy na nájmech v jednotlivých bytech vždy přesahovali 30.000 Kč. V bytě u soukromého pronajímatele dokonce dlužná částka přesáhla 60.000 Kč. Zároveň docházelo k neplacení záloh na elektrickou energii. Hlavní příčinou tohoto problému je skutečnost, že ani pan Miroslav ani paní Karla nikde dlouhodobě nepracují, ale žijí pouze z dávek, které obdrží od státu. V případě, že pan Miroslav do zaměstnání nastoupí, neohlásí tuto skutečnost na příslušná místa, a tím opět dochází

k přeplatkům na vyplacených dávkách. Tyto přeplatky pak rodina musí splatit buď na základě splátkového kalendáře, nebo jim jsou sraženy přímo z jejich poskytnutých dávek.

Dalším problémem, se kterým se rodina potýká, je školní docházka dětí a plnění školních povinností. Na základě toho má rodina stanoven soudní dohled. Rodina od května roku 2016 spolupracuje s organizací Člověk v tísni, se kterou je řešena problematika ohledně pravidelné docházky dětí do školy a také příprava na vyučování. Dlouhodobě je rodina pod dohledem sociální právní ochrany dětí, která pravidelně podává o rodině zprávy soudu. Sociální pracovník obce s rodinou spolupracuje opakovaně od roku 2012.

V březnu 2019 se uskutečnila případová konference s rodinou, které se účastnily sociální pracovnice obce, zástupce sociálně právní ochrany dětí, sociální pracovnice organizace Člověk v tísni a ředitelka ZŠ, kterou děti navštěvují. Vzhledem k tomu, že ač s rodinou nepřetržitě spolupracuje několik subjektů, situace rodiny se nijak nezlepšila. Stále se rodina nachází v dluhovém kolotoči, a bylo zjištěno, že dluhy spíše narůstají.

Přímá práce s respondentem

První setkání s rodinou

Již od našeho prvního setkání si rodina udržovala odstup, byla na nich vidět jakási nervozita. Postupem času se situace zlepšila, i když jsem rodinu musela několikrát ubezpečovat, že vše, o čem si společně povídáme, nebude sdělovat jejich sociálnímu pracovníkovi, a že bude zachována jejich anonymita.

Z rozhovorů s panem Miroslavem a Karlou, jsem vždy měla pocit, že svou situaci chtějí řešit, oba popisovali jejich snahy o řešení dané situace. Ovšem za každou jejich snahou, vždy bylo nějaké „ale“. Jednou to byly jejich malé děti, o které je třeba pečovat, a proto nemohli nastoupit do zaměstnání. Jindy zase neměli vhodné autobusové nebo vlakové spojení do zaměstnání apod. Vždy se prostě objevil nějaký „závažný“ problém, který jim znemožnil do smlouvaného zaměstnání nastoupit.

Jedinými příjmy rodiny jsou dávky z Úřadu práce – SSP a HN. Paní Karla sdělila, že dávku příspěvek na živobytí jim Úřad práce nevyplácí celou v hotovosti, ale že část dávky dostávají vyplacenou formou poukázek na nákup zboží. Podle paní Karly je to pro ně velký problém, protože za poukázky v místě bydliště nic nenakoupí a musí jezdit do vzdáleného města. Tím, že jim, dle jejich slov nejsou vypláceny celé dávky, nemají poté dostatek finančních prostředků na úhradu veškerých nákladů na bydlení a zajištění základních životních potřeb. Dále se paní Karle nelíbí, prodlužování jejich nájemní smlouvy, neboť je prodlužována vždy na jeden měsíc. Jak sama uvádí, ostatní nájemníci mají nájemní smlouvu uzavřenou vždy na rok nebo na tři měsíce.

Ve spisové dokumentaci rodiny sociální pracovník popisuje, z jakého důvodu, došlo k uvedeným opatřením. Co se týče výplaty dávky příspěvek na živobytí formou poukázek na odběr zboží, Úřad práce ČR k tomuto způsobu výplaty přistoupil z důvodu, že rodina pobírala příspěvek na živobytí déle než 6 měsíců. Dle spisu rodina pobírá příspěvek na živobytí nepřetržitě od roku 2014. Dále je ve spisu uveden soupis obchodů, kde mohou tyto poukázky uplatnit. V místě bydliště má rodina 3 obchody k uplatnění poukázek. Z počátku měla rodina nájemní smlouvy uzavírány také na dobu tří měsíců, ovšem docházelo k prodloužení s placením, a to jak nájmu, tak splátek, dle splátkového kalendáře. Z tohoto důvodu sociální pracovník navrhl prodlužování nájemní smlouvy až po uhrazení nájemného za předcházející měsíc.

Druhé setkání s rodinou

Pan Miroslav při rozhovorech se mnou, ale také jak vyplývá ze záznamů sociálního pracovníka, často sděloval, že má již slíbené nějaké zaměstnání. Ale vždy vznikl nějaký problém, proč do zaměstnání nastoupit nemohl. Takto to již, dle zjištění, trvá cca 10 let. Nejdelší zaměstnání pana Miroslava trvalo šest měsíců. Ze záznamů sociálního pracovníka dále vyplývá, že i když pan Miroslav nastoupí do zaměstnání, zamlčí tuto skutečnost pracovníkům Úřadu práce, kteří jim vyplácejí dávky. Úřad práce tuto skutečnost ve většině případů zjistí, a poté rodině vyčíslí další přeplatky na dávkách, které jsou jim následně z těchto dávek sráženy. Tím se rodina opět dostává do dalších finančních problémů. Paní Karla o zaměstnání zatím nepřemýšlela, do nynějška pečovala o své tři děti. V říjnu 2019 dosáhl syn Tadeáš věku 3 let. Na

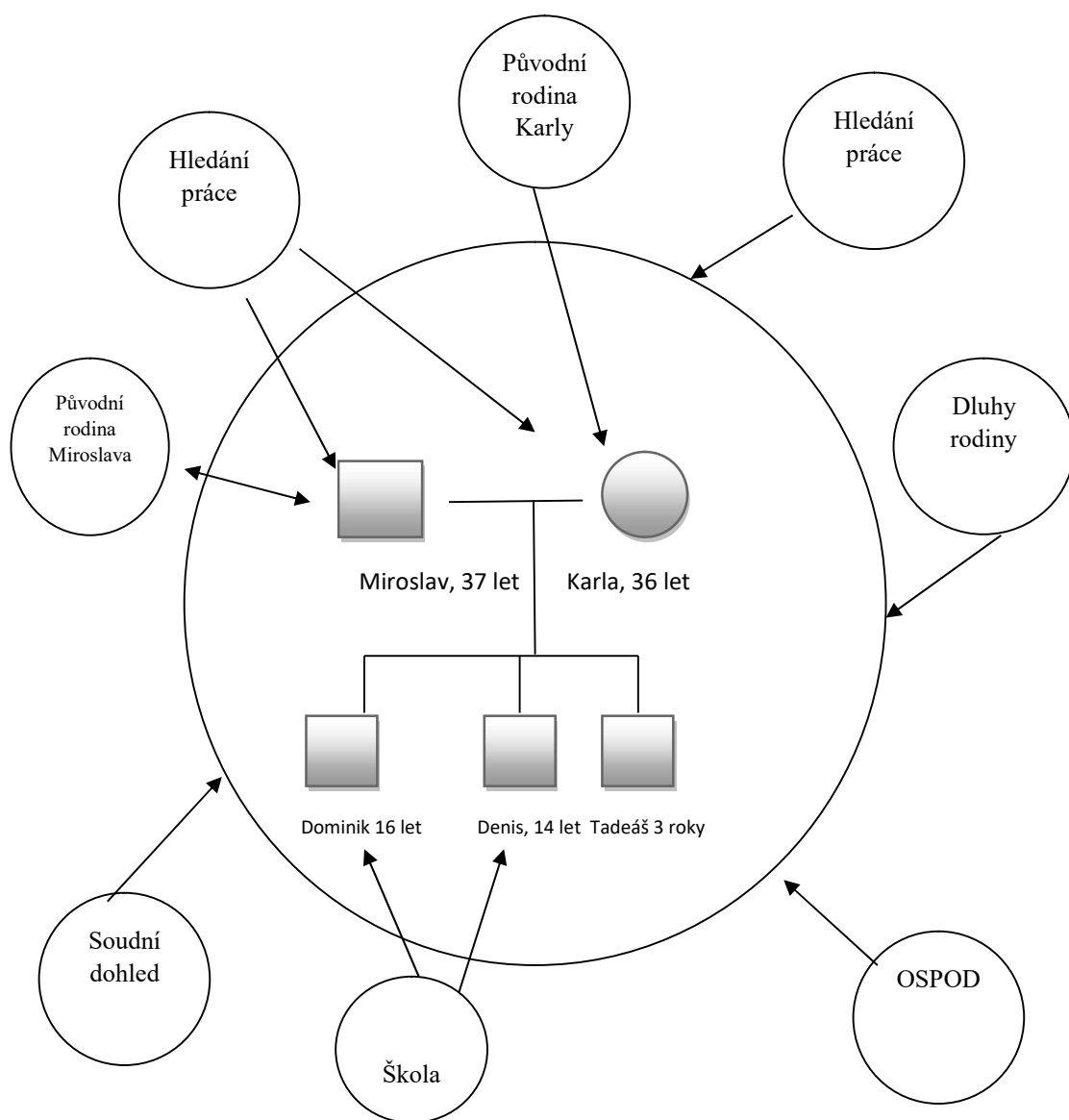
dotaz, zda si již paní Karla zjišťovala možnosti umístění syna do předškolního zařízení, odpověděla, že „*Tohle vůbec netuším, neuvažovala jsem o tom, že bych syna někde před nástupem do školy umísťovala. Jsem matka, a mojí úlohou je starat se o rodinu a domácnost*“. S tím souhlasil i její partner pan Miroslav. Společně sdělovali, že ani jedno z jejich dětí nenavštěvovalo předškolní zařízení.

Z analýzy dokumentů je patrné, že sociální pracovník městského úřadu se snažil s rodinou pracovat intenzivně. Často bohužel narážel na nevoli ze strany rodiny a také na malou snahu plnit společně stanovené úkoly. Jednalo se především o úkoly typu, zajistit si jiný vhodný příjem (zaměstnání, brigádu apod.), dostavit se včas na předem domluvený pracovní pohovor, přihlásit syna Tadeáše do předškolního zařízení apod. Při rozhovoru s respondenty, jsem se dotazovala, zda si vybavují nějaký cíl, který se jim společně podařilo splnit. Ani paní Karla, ani pan Miroslav si nedokázali na žádný vzpomenout. Dle záznamů sociálního pracovníka, je patrné, že zatím jediným splněným cílem, je úhrada dlužného místního poplatku za odvoz komunálního odpadu od roku 2016. V březnu 2020 bylo také již uhrazeno dlužné penále z jednoho městského bytu, kde rodina v minulosti bydlela.

Závěrečné setkání

Rodina v přiděleném sociálním bytě není spokojená. Nelíbí se jí, že byl byt 1+1 přidělen pětičlenné rodině. Zároveň si stěžují, že se v bytě na zdech nachází plíseň. Z tohoto důvodu, jsou děti také často nemocné. Žádají po správci bytového fondu města o větší byt. Dle jejich požadavku by se mělo jednat o byt 2+1 nebo 3+1 v panelovém domě s výtahem. Se sociální pracovnící, která s nimi spolupracuje v rámci sociálního bydlení, se na tomto požadavku nemohou shodnout. Dle jejího názoru, by o nový, větší byt měli žádat až době, kdy pronajímateli dokážou, že jsou schopni hradit nájemné pravidelně, aniž by je na to musel někdo upozorňovat. Jak se uvádí ve spisové dokumentaci, jakmile nemá rodina uzavřenou nájemní smlouvu na dobu jednoho měsíce, není schopna nájemné včas uhradit. Takto sepsaná nájemní smlouva nutí rodinu hradit nájemné včas. Pro výplatu veškerých dávek, které rodina pobírá, je nutné pravidelně dokládat platnost nájemní smlouvy.

Obrázek č. 4 – Ekomapa rodiny Miroslava a Karly

Zdroj: vlastní

Legenda:

↔ dobré a vzájemné vztahy

→ Stresující vztahy

Tabulka č. 6 – Evaluace

Miroslav a Karla	
Stanovení splátkových kalendářů	Rodina má sepsán splátkový kalendář na úhradu penále z dluhů na nájmech bytů.
Plnění splátkového kalendáře	Rodina nemá dluh dle splátkového kalendáře uhrazen. Splátky dle splátkového kalendáře nehradí pravidelně. Dle vyjádření sociálního pracovníka bude pravděpodobně splátkový kalendář zrušen a rodina bude muset zbývající částku uhradit najednou.
Školní docházka dětí	Po dobu výzkumu se školní docházka dětí nijak nezměnila. V 1. pololetí školního roku měli synové cca 250 zameškaných hodin, ze tří předmětů byli hodnoceni nedostatečně a ze tří předmětů nebyli klasifikováni. Ani v prvních dvou měsících 2. pololetí se situace s docházkou nijak nezměnila. Další vývoj školní docházky nemohl být vzhledem k uzavření škol zjištěn.
Spolupráce s doprovázející organizací	Doprovázející organizace s rodinou řešila převážně školní docházku dětí, tj. doučování, přípravu dětí na vyučování apod.
Spolupráce se sociálním pracovníkem	Rodina se snažila spolupracovat se sociálním pracovníkem obce. Ovšem jejich spolupráce byla problematická, i s ohledem na skutečnost, že sociální pracovník po rodině požadoval dodržování splátkového kalendáře,

	pravidelnou úhradu nájemného apod. Pokud se jednalo o nedodržování nastavených pravidel ze strany rodiny, působil represivně. To bohužel narušovalo vztahy mezi sociálním pracovníkem a klienty.
Splněné cíle	Ze stanovených cílů rodina splnila pouze jeden. Jednalo se o úhradu dluhu na poplatku za odvoz komunálního odpadu. Jiný ze stanovených cílů rodina nesplnila. Nezlepšila se její platební morálka, ani pan Miroslav, ani paní Karla, si nenašla vhodné zaměstnání. Nezlepšila se ani školní docházka dětí.
Hrozby a rizika	Miroslavovi a Karle bohužel v současné době hrozí, že jim bude nájemní smlouva ukončena.

Zdroj: vlastní

Shrnutí

Z rozhovorů s panem Miroslavem a Karlou vyplynulo, že ač se jeví, že se svoji tíživou situací snaží řešit, vývoj jejich situace je opačný. Je otázkou, proč k tomuto vývoji došlo. Zda je to chybně nastavenou spoluprací se sociálním pracovníkem obce a s doprovázející organizací? Nebo byl chybně nastaven individuální plán klienta, společně s cíli, kdy sociální pracovník chybně vyhodnotil možnosti rodiny? Další možností vývoje situace rodiny může být také nedostatečná motivace rodičů k řešení jejich situace. Jak vyplývá ze spisové dokumentace, rodina bohužel dlouhodobě svoji situaci neřeší. Spoléhá se pouze na pomoc státu. Opakovaně porušují svoji oznamovací povinnost vůči orgánům, které jim vyplácejí sociální dávky. Poté dochází ke zpoždění vyplacených dávek a rodina poté nemá finanční prostředky na úhradu nájemného a dalších poplatků za užívání bytu. Rodina pana Miroslava a paní Karly se v současné době potýká s existenčními problémy, které si ovšem oni sami neuvědomují. Tím, že pan Miroslav zamlčel pracovníkům Úřadu práce ČR, nástup

do zaměstnání, došlo ke zpoždění výplat veškerých dávek, které jsou jim prostřednictvím úřadu práce vypláceny. Tím opětovně došlo ke zpoždění úhrad nájemného a dlužných částek dle splátkového kalendáře. V současné době nemají uhrazen nájem za byt od února 2020. V říjnu 2019 jim byla přerušena dodávka elektrické energie z důvodu neplacení měsíčních záloh. Zároveň pronajímatel bytu zjistil, že rodina odebírá elektrickou energii ze společných prostor domu. Tím porušila ustanovení nájemní smlouvy a pronajímatel může přistoupit k jejímu vypovězení. V lednu 2020 požádal pan Miroslav starostu obce, jakožto pronajímatele bytu, o odpuštění zbylého penále, které mu vzniklo na v minulosti užívaných bytech. Finanční komise obce panu Miroslavovi vyhověla, ovšem jen z části. Z dlužného penále, které činí 29.000 Kč, finanční komise odpustila pouze cca 9.000 Kč. I přes to, že se nejen sociální pracovník, ale i jiné orgány obce snaží rodině co nejvíce pomoci, rodina nabízenou pomoc nevyužije. V současné době vypadá situace rodiny Miroslava a Karly velice špatně, a to s ohledem na výše uvedené skutečnosti. Sociální pracovník obce bude pronajímateli bytu navrhopvat ukončení nájemní smlouvy sociálního bytu a bude podán návrh na vystěhování rodiny z pronajatého sociálního bytu.

4.2 Případová studie č. 2 – pan Josef

Osobní data

Panu Josefovi je 72 let. Má pouze základní vzdělání. Dlouhá léta pracoval jako topič ve zdravotním středisku v místě bydliště. Ve 40 letech přišel o práci, a od té doby až do doby, než nastoupil do starobního důchodu, byl v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce ČR. Pobíral dávky sociální potřeby a od roku 2007 dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Pan Josef dále pobírá nízký starobní důchod.

Sociální a rodinná anamnéza

Pan Josef je rozvedený. S jeho bývalou manželkou se nestýká, dle jeho slov ani neví, zda ještě žije. Společně neměli žádné děti. Má jednu sestru, o které si myslí, že již zemřela. Sestra ovšem bydlí ve stejné obci jako pan Josef, ale ke svému bratrovi se nehlásí. Rodiče pana Josefa již zemřeli.

Dle slov pana Josefa, měl vždy k alkoholu náklonnost, ale později se stal alkohol jeho každodenním společníkem. Závislost na alkoholu byla také příčinnou veškerých Josefových problémů. Po rozvodu propadl alkoholu ještě více, a přišel o práci. Jak sám uznává, kamarádi a alkohol byli najednou v Josefově životě na prvním místě. Kvůli majetku po rodičích se rozhádal se svojí sestrou. Do dnešního dne si pan Josef myslí, že ho sestra připravila o domek po rodičích.

Pan Josef byl dlouhá léta ekonomicky neaktivní, byl hlášen jako uchazeč o zaměstnání na Úřadě práce ČR. Jak přiznává, od svých 40 let nikde nepracoval. Žil pouze z příspěvků, které dostával od státu. V 68 letech nastoupil do starobního důchodu, ovšem výše vyplaceného starobního důchodu mu nepostačovala k zajištění základních životních potřeb, a proto byl nadále vyplácen příspěvky ze systému dávek pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení.

Za léta požívání alkoholu došlo také ke zhoršení zdravotního stavu pana Josefa. Jeho zdravotní stav je podmíněn také jeho častými úrazy, které zapříčinilo nadměrné užití alkoholu. Pan Josef špatně vidí. On sám přiznává, že na levé oko nevidí skoro vůbec, přesto nikdy nebyl na vyšetření u očního lékaře. Stejně tak nenavštěvoval několik let

ani svého praktického lékaře. Potřebná vyšetření zajistil panu Josefovi až sociální pracovník, který s ním začal pracovat, když se přestěhoval do sociálního bytu. Na základě těchto vyšetření vyšly najevo další zdravotní komplikace pana Josefa jako např. diabetes mellitus II. stupně a pokročilé stádium Parkinsonovy choroby.

Současné poměry a sociální diagnóza

Pan Josef žil několik let v pronajatém městském bytě. Jednalo se o jednu místnost a společné sociální zařízení. Josef pobírá starobní důchod, který nepostačuje k zajištění jeho základních životních potřeb. Z tohoto důvodu také pobírá dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení. Sociální pracovník, který s panem Josefem po přestěhování se do sociálního bytu začal spolupracovat, mu pomohl vyřídit příspěvek na péči.

V lednu 2019 byl panu Josefovi přidělen sociální byt. Při vstupním rozhovoru bylo zjištěno, že pan Josef má vysoké dluhy, jak na nájmu předchozího bytu, tak na poplatku za odvoz komunálního odpadu. Sociální pracovník zjistil, že pan Josef, byl delší dobu využíván jeho známým, který taktéž měl pronajatý byt, ve stejném domě jako pan Josef. Tento jeho známý k němu chodil provádět osobní hygienu, využíval ho také k donášce nákupů, které ovšem musel zaplatit pan Josef. Obíral jej, o jeho už tak nízký důchod a další finanční prostředky. Díky tomu se poté pan Josef dostával do dluhové propasti. Ke zlepšení situace nastalo u pana Josefa až v době, kde jeho známého zatkla policie, a nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody.

Hlavním problémem pana Josefa, jsou tedy vysoké dluhy a neschopnost pravidelného placení nájemného, dále zhoršující se zdravotní stav pana Josefa, kdy se již snižuje jeho schopnost se sám o sebe postarat.

Sociální pracovník domluvil s pronajímatelem bytu splátkový kalendář na dlužné nájemné z předchozího bytu. Dále bylo domluveno, že se nájemní smlouva bude prodlužovat pouze na dobu jednoho měsíce, a to vždy až po tom, co pan Josef uhradí jak nájemné v novém bytě, tak dlužnou částku, dle splátkového kalendáře. Tento samý způsob byl dojednán na městském úřadě, kde panu Josefovi vznikl dluh na poplatku za odvoz komunálního odpadu od roku 2015.

Vzhledem ke zhoršujícímu se zdravotnímu stavu, byla v září 2019 s panem Josefem sepsána smlouva o poskytování terénní sociální služby. Pečovatelská služba panu Josefovi 3x týdně dovážela oběd z nedalekého Domova pro osoby se zdravotním postižením, dále mu 2x týdně dovážela nákup a 3 x týdně mu pomáhala s úklidem sociálního bytu a společných prostor.

Přímá práce s respondentem

První setkání

Když jsem se poprvé setkala s panem Josefem, byla jsem velice překvapená, a v první chvíli jsem si nebyla jistá, co bych měla udělat. Předemnou tam seděl starší muž, jen ve spodním prádle, a byl celý potlučený. Dle jeho slov, se mu rozbili boty a on zakopl a spadl ze schodů.

Pan Josef byl velice veselý, chtěl si povídat, ale bylo vidět, že někdy velice těžko hledá slova, která by nejlépe vystihovala jeho situaci.

Jak sám přiznává, za všechny jeho problémy může jeho závislost na alkoholu, s kterou se potýká i dnes. Dle jeho slov, vždy když obdržel výplatu, tak místo toho, aby uhradil nájem za byt, se zastavil, jak říká na „jedno“. Ale jak už to bývá, u jednoho nezůstalo, a jak se dostal domů, neví, ale peníze na nájem již byly pryč. Takto to prý chodilo každý měsíc, až to skončilo vysokými dluhy za nájem bytu a výzvou k vystěhování. Bohužel ani poté si neuvědomil, že jeho situace je již velice vážná.

Druhé setkání

Když s ním začala spolupracovat sociální pracovnice města, zpočátku, jak i ona sama říká, měla pocit, že si z ní pan Josef dělá neustále jen legraci. Ale ona se nevzdala, a docházela za ním pravidelně každý týden, a zadávala mu úkoly, které by měl splnit. Jak vyplývá ze spisové dokumentace, vždy si společně stanovili nějaký termín, nejlépe den, kdy má pan Josef stanovený výplatní termín důchodu. Tento den se měl pan Josef dostavit za sociální pracovníci a doložit uhrazený nájem, splátku dlužné částky z nájmu a splátku dlužné částky z poplatku za odvoz odpadů. Pokud vše řádně doložil, obdržel prodlouženou nájemní smlouvu na další měsíc. Pokud se ve

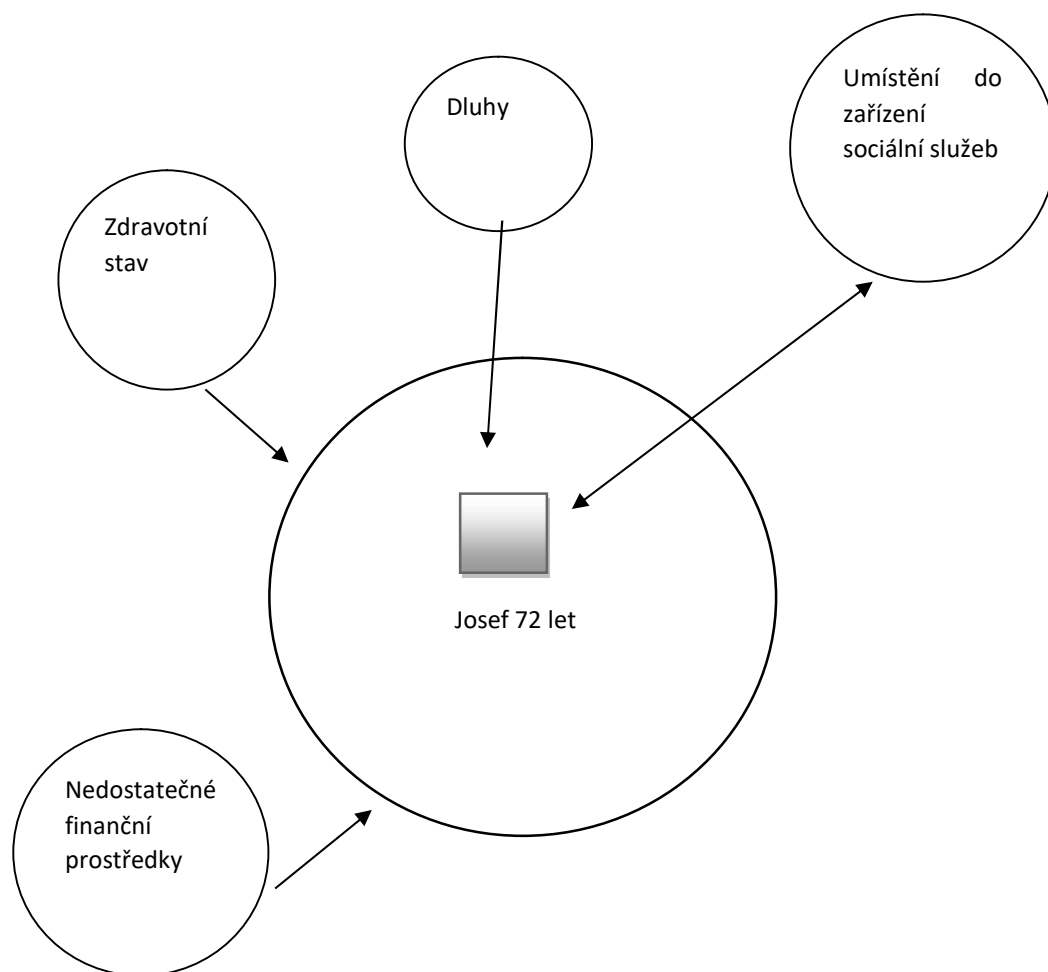
stanovený den nedostavil, navštívila ho sociální pracovnice následující den. Pan Josef nyní uznává, že kdyby na něho nebyla sociální pracovnice přísná, tak by své dluhy nikdy nevyřešil.

Když panu Josefovi poprvé sdělila, že by bylo pro něho dobré, aby žil v nějakém zařízení sociální služeb s celodenní péčí, odmítl jí. Sociální pracovnice s ním vše ještě jednou důkladně probrala, a navrhla, že by mohl pro začátek zaslat dvě žádosti o umístění v zařízení sociálních služeb, a když bude mít pocit, že ještě nenadešel ten správný čas ke změně, že je možné nástup do zařízení odmítnout. S tím již pan Josef souhlasil.

Závěrečné setkání

Poslední setkání s panem Josefem probíhalo již v zařízení sociálních služeb, do kterého se pan Josef v průběhu prováděného výzkumu přestěhoval. Jedná se o zařízení určené seniorům, ve kterém je umístěná převážná většina mužů. Oproti jiným zařízením zde nebyl problém pana Josefa vzhledem k jeho předchozím diagnózám umístit. Jak pan Josef uvádí, je v tomto zařízení spokojený, a to i přes, to, že zpočátku se stěhováním nesouhlasil. Uvedl, že jeho kamarádi za ním někdy přijíždějí na návštěvu a berou si ho ven na procházku do blízkého parku.

Obrázek č. 5 – ekomapa Josefa

Zdroj: vlastní

Legenda:

↔ dobré a vzájemné vztahy

→ stresující vztahy

Tabulka č. 7 – Evaluace

Pan Josef	
Stanovení splátkových kalendářů	Pan Josef měl sepsán splátkový kalendář na úhradu dluhů na nájmu bytu a z vyúčtování ze služeb spojených z užívání bytu.
Plnění splátkového kalendáře	Z počátku měl pan Josef problém s dodržováním splátkového kalendáře, ale postupem času se jeho platební morálka zlepšila. Nájemné, i splátky dluhu hradil většinou včas.
Spolupráce se sociálním pracovníkem	Pan Josef se sociálním pracovníkem spolupracoval bez problémů. Snažil se dodržovat společně nastavená pravidla.
Splněné cíle	Pan Josef splnil všechny společně sestavené cíle.
Hrozby a rizika	V současné době je pan Josef umístěn v zařízení sociálních služeb. Jako možná rizika se jeví různé exekuce, které jsou proti panu Josefovi vedeny.

Zdroj: vlastní

Shrnutí:

Po dobu spolupráce pana Josefa se sociální pracovníci obce se podařilo veškeré jeho dluhy vůči obci splatit. V průběhu spolupráce byl pan Josef schopný, si sám ohlídat, kdy má uhradit nájem za byt, aniž by mu to někdo musel připomínat. Díky tomu, již získával prodloužení nájemní smlouvy na dobu tří měsíců. Sociální pracovník obce nechal v době, kdy panu Josefovi byl přiznán příspěvek na péči, zřídit bankovní účet. Bohužel dle zjištění sociálního pracovníka, měl pan Josef ještě další dluhy, o kterých buď nevěděl, nebo je ignoroval. Většinou se jedná o dluhy na zdravotním pojištění a

různých nebankovních společností, u kterých si pan Josef v minulosti vypůjčil finanční prostředky. V několika případech je již vůči panu Josefovi vedeno exekuční řízení. Tyto dluhy se objevily právě až v době, kdy byl panu Josefovi zřízen bankovní účet.

V průběhu výzkumu, byl pan Josef umístěn do Domova seniorů v nedaleké obci. Jak sám uvádí, je zde velice spokojený.

5. DISKUZE

Předkládána práce se věnuje výkonu sociální práce v sociálních bytech. V teoretické části je diplomová práce zaměřena na vymezení pojmu sociální práce, jaké mohou být příčiny ztráty bydlení a vymezení pojmu sociálního bydlení. V empirické části je zaprvé představen hlavní cíl diplomové práce, kterým byla analýza výkonu sociální práce s jednotlivými klienty, kteří sociální byt užívají. Dále je empirická část zaměřena na metody a techniky sociální práce, které jsou využívány s klienty užívající sociální byt. A za třetí, jaká je motivace klientů ke změně, zda k poskytované pomoci ze strany sociálního pracovníka, přistupují aktivně, či pasivně. Výzkumné šetření bylo realizováno v malé obci, která v roce 2019 začala program sociálního bydlení na svém území realizovat. Se sociálním pracovníkem i s komunikačními partnery byla výborná spolupráce. Mikulec, Pazlarová (2019) popisují sociální práci v sociálním bydlení jako komplexní činnost, zahrnující také aktivity, které bezprostředně nesouvisí s bydlením, ale týkají se klientova osobnostního rozvoje, nového životního stylu apod. Dle autorů je přesto potřeba si vymezit minimální rozsah podpory, tedy toho, co jsme schopni klientovi nabídnout. Dle autorů se jedná především o získání potřebných informací o klientovi a jeho problému, dále je potřeba vyhodnotit situaci klienta. Důležitým krokem je vytvoření individuálního plánu spolupráce a v neposlední řadě je velice důležitá průběžná podpora klienta.

Z analýzy dokumentů je zřejmé, že sociální pracovník pracuje s klienty užívající sociální byt obdobně. Získává informace o klientovi, vyhodnocuje situaci klienta. Nejvíce času sociální pracovník věnuje vhodně vytvořenému individuálnímu plánu spolupráce. V něm si sociální pracovník a klient stanoví, co je hlavním problémem klienta, tedy s čím přichází klient za sociálním pracovníkem. Dále jsou v něm stanoveny základní cíle, tedy čeho chtějí společně dosáhnout. Sociální pracovník v rámci konzultace doplnil, že ač spolupráce s klientem může být nastavena sebelépe, bez aktivního zapojení klienta a ochoty klienta na svém problému pracovat, se stanoveného cíle dosáhnout nepodaří.

Proto se diplomová práce zaměřila na to, jakým způsobem klienti k nabízené pomoci ze strany sociálního pracovníka přistupují. Bláha, Čopíková, Horvátová (2016) uvádí, že motivace se dotýká různých faktorů, které nás ovlivňují, tak abychom se

chovali určitým způsobem. I v případech jednotlivých respondentů bylo poznat, který z klientů se svou situací snaží řešit a který ji pouze pasivně přijímá. Jak již bylo v diplomové práci řečeno, cílem sociální práce v oblasti sociálního bydlení je stabilizovat klienta v bydlení, tzn. udržet si sociální byt, nebo případně změnit status bytu ze sociálního na běžný městský byt. V případě Miroslava a Karly se stal bohužel pravý opak. V současné době neuhradili nájemné od února do dubna 2020, zároveň také neuhradili splátky penále dle splátkového kalendáře. Vzhledem k tomu, že neuhradili tři nájemné za sebou jdoucí, má pronajímatel bytu možnost ukončit nájemní smlouvu, a rodině bude předána výpověď z bytu. Pokud by došlo k výpovědi z bytu, dostává se rodina do dalších existenčních problémů. Pokud by si následně rodina nenašla jiné vhodné bydlení, je povinností sociálního pracovníka oznámit tuto skutečnost orgánu sociálně právní ochrany dětí. Vzhledem k tomu, že je nad rodinou stanoven již několik let soudní dohled, a orgán sociálně právní ochrany dětí již v minulosti přemýšlel o umístění dětí ve Středisku výchovné péče, existuje zde možnost, že děti budou svěřeny do náhradní rodinné péče. Bohužel tuto situaci již rodina zažila, a to na konci roku 2016.

Oproti tomu pan Josef přijímal pomoc sociálního pracovníka aktivně. Za jeho pomoci se panu Josefovi podařilo vyřešit své dluhové problémy a zlepšit si svoji bytovou a životní situaci. V březnu 2020 byl pan Josef přijat do zařízení sociálních služeb, kde mu, vzhledem k jeho zhoršujícímu se zdravotního stavu, bude poskytnuta celodenní péče. Pan Josef sám hodnotí činnost sociálního pracovníka pro něho jako přínosnou. Sděluje, že neví, jak by dopadl, kdyby s ním sociální pracovník obce nezačal spolupracovat. Pravděpodobně by dále každé ráno obcházel kontejnery, a zbytek dne seděl se svými kamarády v restauračním zařízení. V nejhorším případě by mohl také díky jeho vysokým dluhům vůči obci, být ve svém věku vystěhován a žít jako bezdomovec, neboť již nemá nikoho, kdo by se o něho mohl postarat.

V rámci sociální práce v oblasti sociálního bydlení je velice důležitá spolupráce, a to jak ve vztahu sociální pracovník klient, ale také spolupráce s dalšími subjekty. Jak uvádí Husák a Machová (2019) spolupráce mezi všemi subjekty tvoří základ pro úspěch sociální práce v sociálním bydlení. Dle jejich názoru musí být sociální práce plánovaná, koordinovaná, a efektivní. Šnejdrová (2019) považuje za důležité, aby byla podporována síť dostupných a kvalitních sociálních služeb na obecní úrovni. Dle jejího názoru je nesmírně významná spolupráce mezi sociálním pracovníkem

ORP a dostupnými sociálními službami, ať se jedná o terénní, ambulantní nebo pobytovou formu. S tímto názorem se ztotožňuje také sociální pracovník obce, se kterým jsem během svého výzkumu hovořila. Zdůrazňuje, že spolupráce musí být nastavena stejně se všemi subjekty. Bohužel dle jeho názoru se stává, že sociální pracovníci doprovázejících organizací, si spolupráci představují poněkud jinak. Sociální pracovník obce má pocit, že sociální pracovník doprovázející organizace, který spolupracoval s rodinou Miroslava a Karly, v některých případech rodinu v jejím jednání podporuje. Neustále rodinu omlouvá, a to i v případě hrazení nájemného. Dle jeho vyjádření nemá rodina dostatek finančních prostředků na úhradu nájemného. I přesto, že na případové konferenci, která byla s rodinou vedena v říjnu 2019, a kde bylo sděleno, že prominutí penále, vzhledem k jejich platební historii, by nyní nemělo být prominuto, tak to byl právě sociální pracovník doprovázející organizace, který rodině navrhl podat žádost o odpuštění penále z dluhu na nájmu bytu. Ovšem informace ohledně skutečných finančních prostředků rodiny, získal pouze od rodiny, a na základě toho vždy jednal jak se sociálním pracovníkem obce, tak s pronajímatelem bytu. Podle názoru sociálního pracovníka obce, mu toto jednání pracovníka doprovázející organizace bohužel stěžuje práci s klientem. Sociální pracovník obce dle jeho názoru vystupuje v očích klienta, jako ten, který chce klientovi pouze škodit. Klientovi se poté těžko vysvětluje, jaké jsou jeho povinnosti, ohledně pronájmu bytu, placení nájemného, oprav bytu nebo jaké jsou jeho ohlašovací povinnosti apod. Na druhou stranu si sociální pracovník obce, pochvaloval spolupráci s pracovníci z Úřadu práce, a to jak z oddělení dávek státní sociální podpory, tak z oddělení dávek pomoci v hmotné nouzi. Velmi dobrá spolupráce je také mezi sociálním pracovníkem obce a orgánem sociálně právní ochrany dětí.

Z výzkumu vyplývá, že nejčastější oblastí pomoci ze strany sociálního pracovníka je neplacení nájmu a služeb. Dle názoru sociálního pracovníka, je toto nejčastějším problémem, se kterým za ním klienti dochází. Je to také nejčastější důvod ztráty standardního bydlení a využívání sociálního bytu. Haráková (2019) uvádí, že placení nájmu je základní a zásadní povinností klienta, pro udržení si bytu. Autorka uvádí, že pravidelné placení nájmu, služeb a energií by mělo být součástí dohody mezi sociálním pracovníkem a klientem, který by si měl již od počátku uvědomit, že jeho neplacení může být důvodem k podání výpovědi z nájmu bytu.

Na základě provedeného výzkumu vznikly odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

Jaké metody a techniky sociální práce jsou v případě klientů užívajících sociální byt nejvíce využívány?

Z provedeného výzkumu vyplývá, že u využitých metod sociální práce záleží na tom, zda se jedná o jednotlivce nebo rodinu. Dle toho je poté zvolená vhodná metoda a další postup spolupráce. Z obsahové analýzy vyplývá, že sociální pracovník obce využíval u obou komunikačních partnerů sociální šetření, motivační rozhovor, zprostředkování pomoci nebo sociální služby a sociální poradenství dávkových systémům a dluhové problematiky. U rodiny Miroslava a Karly byla také využita případová konference, které byly přítomni zástupci OSPOD, základní školy, doprovázející organizace a sociální pracovník obce.

Jak se liší motivace klientů při řešení jejich sociální bytové situace?

Na základě provedeného výzkumu bylo zjištěno, že úspěšnost sociální práce v oblasti sociálního bydlení velice závisí na motivaci klienta. Přitom platí, že pokud bude klient k nastavené spolupráci přistupovat pasivně, nemůže dojít ke změně na straně klienta. Sociální pracovník se může pokoušet klienta motivovat ke spolupráci, může se společně s klientem nastavit pravidla spolupráce, vždy je ale hlavní snaha na klientovi. Sociální pracovník nemůže převzít odpovědnost za chování a jednání klienta, nemůže za něho plnit nastavené cíle. Je zde jako poradce a průvodce. Veškerá snaha závisí pouze na klientovi.

Je otázkou, proč se rodina Miroslava a Karly nesnaží se sociálním pracovníkem aktivně spolupracovat. Je možné, že sociální pracovník se jim snaží předávat kompetence, na které rodina ještě není připravena nebo je nedokáže zvládnout. Také je možné, že obě strany mají na situaci úplně jiný názor. Problém je možná také v tom, že sociální pracovník obce, dříve pracoval na oddělení dávek pomoci v hmotné nouzi na Úřadu práce ČR a rodinu a jejich postoje zná již dřívější doby. Nicméně co se týče rodiny Miroslava a Karly by bylo zajímavé je po určité době opětovně navštívit a zjistit, zda se jejich postoj k nabízené spolupráci změnil, zda vyřešili své problémy s dluhy na nájmech bytu, nebo zda skutečně došlo k jejich vystěhování.

Diplomová práce by mohla být ukončena citátem Miroslava Horníčka, který pojem domov definoval takto: *„Domov - vždycky to budu opakovat - není prostor, ale proces. Tady se schovávám před deštěm a zimou, tady žiju, tady trávím svůj volný čas, tady se rodí moje rodina, tady ji tvořím léty, trpělivostí a tolerancí a vůbec řadou kladných principů. Domov je bytost.“*

6. ZÁVĚR

Předložená diplomová práce se zabývala v poslední době hojně diskutovaným tématem sociálního bydlení. Do dnešního dne nebyl přijat zákon o sociálním bydlení, a to i přes to, že je nám to ze strany Evropské komise vyčítáno a organizace jako Platforma pro sociální bydlení, Člověk v tísni nebo Agentura pro sociální začleňování upozorňují, že je schválení zákona potřebné. Nedílnou součástí sociálního bydlení je výkon sociální práce. Cílem diplomové práce byla analýza výkonu sociální práce s klienty užívající sociální byt s důrazem na úspěšnost klienta.

Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že na motivaci klienta velice záleží. Je pouze na uživateli sociálního bydlení, zda a jakým způsobem bude se sociálním pracovníkem spolupracovat. Využívané metody a techniky sociální práce v sociálním bydlení se nijak neliší od využívaných metod a technik při výkonu sociální práce v jiné oblasti. Využívané metody a techniky sociální práce jsou sociálním pracovníkem voleny na základně individuálního posouzení životní situace klienta. Dle provedeného výzkumu jsou ovšem nejvíce využívanými technikami sociální práce např. aktivní naslouchání, zprostředkování další pomoci nebo sociální služby. V poslední době je častěji také využívána případová konference, případně rodinná konference.

Zpracovaná diplomová práce na téma Sociální práce s klienty užívající sociální byt může posloužit jako náhled do celkové problematiky lidí v bytové nouzi a na sociální práci v oblasti sociálního bydlení měst a obcí. Získané informace z provedeného výzkumu budou využity jako nástroj pro práci sociálních pracovníků a spolupracujících sociálních služeb, které se již problematikou prevence ztráty bydlení zabývají, nebo i těch, kteří se touto problematikou budou v budoucnu zabývat. Z provedeného výzkumu vyplývá, že se sociální práce s klienty užívající sociální byt se neliší od výkonu sociální práce obecně.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. AGENTURA PRO SOCIÁLNÍ ZAČLEŇOVÁNÍ. (2009). *Příručka pro sociální integraci*. Praha: Úřad vlády ČR. 26 s. ISBN 978-80-7440-014-8
2. BALÁŠ, O. et al., 2010. *Aktuální otazníky fenoménu bezdomovectví: Sčítání bezdomovců v Brně v roce 2010*. Brno: Centrum sociálních služeb, 78 s. ISBN 978-80-254-9015-0.
3. BRAGA, M., PALVARINI, P., 2013. *Social Housing in the EU*. Brusel: European Parliament. 98 s. ISBN: 978-92-823-4082-0
4. BURT M. et al., 2016. *Rapid re-housing for Homeless families demonstrativ programs evaluation report. Part I: How They Works – process evaluation*. [online]. [cit.2019-11-28]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3055269
5. *Co je sociální bydlení*, (2019). [online]. MPSV. [cit.2019-11-04]. Dostupné z: <http://socialnibydeni.mpsv.cz/cs/co-je-socialni-bydleni/zakladni-informace-o-sb>
6. DAVIS, T., LANE, T., 2012. *Rapid Re-Housing of Families Experiencing Homelessness in Massachusetts*. [online]. Boston: Center for Social Policy Publications. [cit.2019-11-28]. Dostupné z: https://scholarworks.umb.edu/csp_pubs/61
7. DOLEŽEL, J. 2013. Sociální práce od počátku novověku. In: Matoušek, O., a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. s. 179 - 184. ISBN 978-80- 262-0366-7
8. DUTKA, J. 2019. Prevence ztráty bydlení. In: Mikulec, M., Šnejdrlová, M. *Metodika sociální práce v sociálním bydlení*. [online]. Praha: MPSV, s.55-61. [cit.2019-11-29]. Dostupné z: http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika_soc_ialni_prace_v_socialnim_bydleni.pdf
9. EBERLOVÁ, T., et al. 2018. *Sociální bydlení: Zkušenosti ze čtyř měst Plzeňského kraje*. Plzeň: Centrum pro komunitní práci. ISBN 978-80-87829-59-4
10. ELICHOVÁ, M., 2017. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada, 264 s. ISBN 978-80-271-0080-4.

11. Etický kodex sociálních pracovníků ČR., 2006 [online]. Společnost sociálních pracovníků ČR. [cit. 2020-2-26]. Dostupné z: <http://www.sspcr.xf.cz/code.html>
12. FABIAN, D., 2016. Perspectives on Women's Homelessness. Homeless in Europe. (Summer 2016), 2 – 3. Brussels: European Federation of National Organisations working with the Homeless, AISBL
13. GAETZ, S. et al., 2013. *Housing First in Canada: Supporting Communities to End Homelessness*. Canada: Canadian Homelessness Research Network. 100 s. ISBN 978-1-55014-637-0
14. *Global Definition of Social Work*, 2014. [online]. International Federation of Social Workers. [cit. 2019-10-29]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>
15. GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1
16. HARÁKOVÁ, R., 2019. Neplacení nájmu, služeb a energie. In: Mikulec, M., Šnejdrová, M., *Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. [online] Praha: MPSV. s 16-21 [cit.2020-05-05]. Dostupné z: http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika_sociální_práce_v_sociálním_bydlení.pdf
17. HARÁKOVÁ, R., 2019. Participace lidí v bytové nouzi. In: Mikulec, M., Šnejdrová, M., *Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. [online]. Praha: MPSV. s. 8-9. [cit.2020-05-05]. Dostupné z: http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika_sociální_práce_v_sociálním_bydlení.pdf
18. HARÁKOVÁ, R., 2019. Úvodní fáze práce s klientem a Principy profesionálního vztahu. In: Mikulec, M., Šnejdrová, M., *Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. [online]. Praha: MPSV. s. 6-8 [cit.2020-05-05]. Dostupné z: http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika_sociální_práce_v_sociálním_bydlení.pdf

19. Hendl, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 438 str. ISBN 978-80-262-0982-9
20. HOLASOVÁ, V., 2014. *Kvalita v sociální práci a v sociálních službách*. Praha: Grada, 160 s. ISBN 978-80-247-4315-8
21. HORVÁTHOVÁ, P., BLÁHA J., ČOPÍKOVÁ, A., 2016. *Řízení lidských zdrojů: nové trendy*. Praha: Management Press, 428 s. ISBN 978-80-7261-430-1.
http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Zpravodaje_html/Zpravodaj_socilneho_bydlen_6.pdf
<http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Zpravodaj-socilneho-bydlen-2.pdf>
22. HUSÁK, J., MACHOVÁ, Z., 2019. Spolupráce jako předpoklad sociální práce v sociálním bydlení. In: Mikulec, M., Šnejdrová, M., *Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. [online]. Praha: MPSV. s. 24-33. [cit.2019-11-29]. Dostupné z: http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Methodika_socialni_prace_v_socialnim_bydleni.pdf
23. JOHNSON, G., RIBAR, D. C., ZHU, A., 2017 *Women's Homelessness: International Evidence on Causes, Consequences, Coping and Policies*. Discussion PaPer series. IZA DP No. 10614. ISSN 1447-5863
24. KAJANOVÁ A. et al. 2017. *Metodologie výzkumu v oblasti sociálních věd*. České Budějovice: ZSF JU. ISBN 978-80-7394-639-5
25. KODYMOVÁ, I., 2012. *Domácí tradice sociální práce* In: Matoušek, O., et. kol. *Základy sociální práce* Praha: Portál. s. 83 – 109. ISBN 978-80-262-0211-0
26. KODYMOVÁ, I., 2017. *Historický náhled na odborné praxe při studiu sociální práce na území ČR*. [online]. [cit. 2019-09-02]. Dostupné z: https://forumsocialniprace.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/10/2017/12/Pavla_Kodymova_39-51.pdf
27. *Koncepce sociálního a dostupného bydlení statutárního města Plzně na roky 2019-2022*. 2019. [online] Plzeň: Statutární město Plzeň. [cit.2020-05-05].

- Dostupné z:
https://www.plzen.eu/Files/MestoPlzen/web2018_obcan/urad/verejne_dokumenty/koncepcni_dokumenty/190412_Koncepce_socialniho_dostupneho_bydleni_2019_2022.pdf
28. *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015-2025*, 2015. [online]. MPSV. [cit.2019-11-05]. Dostupné z:
http://socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/Koncepce_socialniho_bydleni_CR_2015-2025.pdf
29. KOPŘIVA, K., 2013. *Lidský vztah jako součást profese*. 7. Vydání. Praha: Portál. 152 s. ISBN 978-80-262-0528-9
30. KUZNÍKOVÁ, I., 2011. Vývoj sociální práce ve zdravotnictví v České republice. In. KUZNÍKOVÁ et al. 2011. *Sociální práce ve zdravotnictví*, 224 s. ISBN 978-80-247-3676-1
31. LINDEROVÁ I., et al., 2016. *Úvod do metodiky výzkumu*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. ISBN 978-80-88064-23-7
32. LUŽNÝ, D. et al., 2013. *Sociální konflikty: sociologická a andragogická perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 154 s. ISBN 978-80-244-3432-2.
33. MACHOVÁ, Z., 2019. Průběžná podpora. In: Mikulec, M., Šnejdrlová, M., *Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. [online]. Praha: MPSV. s. 8-9. [cit.2020-05-05]. Dostupné z:
http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika_socialni_prace_v_socialnim_bydleni.pdf
34. MAREK, J., STRNAD, A., HOTOVCOVÁ, L., 2012. *Bezdomovectví*. Praha: Portál. s. 176. ISBN 978-80-262-0090-1
35. MAREŠ, P., 2013. Vyloučené lokality. In. MATOUŠEK, O., et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. s. 402-404. ISBN 978-80-262-0366-7
36. Mareš. J., (2015). Tvorba případových studií pro výzkumné účely. *Pedagogika* 2/2015, 113-142. ISSN 2336-2189 ,

37. MATOUŠEK O., ŠUSTOVÁ, J., 2012. Vývoj sociální práce jako oboru v západním světě. In: Matoušek, O., et al., *Základy sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál. s. 83 – 109. ISBN 978-80- 262-0211-0
38. MATOUŠEK, O., 2016. *Slovník sociální práce*. 3. vydání. Praha:Portál. 272 s. ISBN 978-80-262-1154-9
39. MATOUŠEK, O., DOLEŽEL, J., 2013. Domácí historie sociální práce. In: Matoušek, O., et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. s. 195-199. ISBN 978-80- 262-0366-7
40. MATOUŠEK, O., PAZLAROVÁ, H., 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 176 s. ISBN 978-80-262-0697-2.
41. MIKULEC, M., PAZLAROVÁ, H., 2019. *Sociální práce v sociálním bydlení*. In: Mikulec, M., Šnejdrlová, M., *Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. [online]. Praha: MPSV. s. 8-9. [cit.2019-11-29]. Dostupné z: http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Methodika_soc_ialni_prace_v_sociálním_bydlení.pdf
42. MIKULEC, M., ŠNEJDRLOVÁ M., 2019. Nejčastější oblasti podpory klientů v sociálním bydlení. In: Mikulec, M., Šnejdrlová, M., *Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. [online]. Praha: MPSV. s. 4-71. [cit.2020-05-05]. Dostupné z: http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Methodika_soc_ialni_prace_v_sociálním_bydlení.pdf
43. *Návrh systému sociálního a prostupného bydlení ve městě Nýrsko*. 2016. [online]. Centrum pro komunitní práci západní Čechy. [cit. 2019-11-05]. Dostupné z: http://plzenske-socialni-bydleni.cz/wp-content/uploads/2017/03/soc_bydleni_Nyrsko_analyza.pdf
44. NEČASOVÁ, M., 2013. Profesionální etika. In: MATOUŠEK, O., *Metody a řízení sociální práce*. 3. Vydání. Praha: Portál. s. 21 – 48. ISBN 978-80- 262-0213-4
45. NEDĚLNÍKOVÁ, D., 2019. Role sociálního pracovníka a problematika kontroly. In: Mikulec, M., Šnejdrlová, M., *Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. [online]. Praha: MPSV. s. 8-9. [cit.2020-05-05]. Dostupné z:

http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika_sociální_práce_v_sociálním_bydlení.pdf

46. NEŠPOROVÁ, O., 2019. *Sčítání osob bez domova v České republice*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i. s 95. ISBN 978-80-7416-351-7
47. NOVOTNÁ, J., 2014. *Teorie sociální práce*. Jihlava: Vysoká škola polytechnická Jihlava. ISBN 978-80-87035-96-2
48. OLECKÁ I., IVANOVÁ K., 2010. *Metodologie vědeckovýzkumné činnosti*. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc, o. p. s., s 44. ISBN 978-80-87240-33-5
49. PADGETT, D., HENWOOD, B., TSEMBERIS, S., 2016. *Housing First: Ending Homelessness, Transforming Systems, and Changing Lives*. New York: Oxford University Press. ISBN 978-0 19- 99 8980 -5
50. PĚNKAVA, P., 2013. Domácí historie sociální práce. In: Matoušek, O., et al. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. s. 338-340. ISBN 978-80- 262-0366-7
51. PLEACE, N., 2017. *Evropská příručka Bydlení především*. Praha: Úřad vlády ČR – Sekce pro lidská práva. s. 120. ISBN 978-80-7440-159-6.
52. *Pracovní dokument útvarů komise. Zpráva o České republice, 2019*. [online]. Brusel: Evropská komise. [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/2019-european-semester-country-report-czech-republic_cs.pdf
53. RIPKA, Š., ČERNÁ, E., KUBALA, P., 2018. *Závěrečná evaluační zpráva/Analýza cílového stavu. Dopady bydlení po 12 měsících od nastěhování. Pilotní testování rychlého zabydlení rodin s dětmi (Rapid re-housing)*. [online]. Ostrava: Ostravská univerzita. [cit.2019-11-04]. Dostupné z https://socialnibydeni.org/wp-content/uploads/2018/12/RRH_Zaverecna-evaluacni-zprava_web.pdf
54. SEDLÁČEK, M., 2014. Případová studie. In: ŠVAŘÍČEK, R., et al., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vydání. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

55. SCHWARCOVÁ, G., 2010. Sociální práce s bezdomovci. In: MATOUŠEK, O. et al. *Sociální práce v praxi*. 2. vydání. Praha: Portál. s. 315 – 330. ISBN 978-80- 7367-818-0
56. Sociální bydlení v Českém prostředí, 2017. Zpravodaj sociálního bydlení. 2/2017. [online] Praha: MPSV. s 3 [cit.2020-05-05]. Dostupné z:
57. *Sociální bydlení*. 2019. [online]. PLATFORMA PRO SOCIÁLNÍ BYDLENÍ. [cit.2019-11-04]. Dostupné z: <https://socialnibydeni.org/zakon-o-socialnim-bydleni>
58. STANOEV, M., 2015. Bezdomovci jako nositelé stigmatu a příjemci pomoci. [online]. Sociální práce. 5/15, 41-52 [cit.2019-11-14]. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/index.php?sekce=2&ukol=1&id=77#stop>
59. ŠIKLOVÁ, J., 2012. Sociální práce v našem státě od druhé světové války do současnost. In: Matoušek, O., et al. *Základy sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál. s. 139- 154. ISBN 978-80- 262-0211-0
60. ŠIMÍKOVÁ, I., e al., 2015. *Metodika prevence ztráty bydlení*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.
61. ŠPILÁČKOVÁ, M., NEDOMOVÁ, E., 2013. *Metody sociální práce s jednotlivcem*. Ostrava: Ostravská univerzita. 83 s. ISBN 978-80-7464-434-4
62. TĚŠÍNSKÁ, M., 2017. *V sociálně vyloučených lokalitách nežijí hlavně romští obyvatelé*. [online]. [cit.2019-11-19]. Dostupné z: http://ceskapozice.lidovky.cz/tema/v-socialne-vyloucenych-lokalitach-neziji-hlavne-romsti-obyvatele.A170718_140013_pozice-tema_lube
63. TSEMBERIS, S., 2010. *Housing First: The Pathways Model to End Homelessness for People with Mental Illness and Addiction Manual*. [online]. European Journal of Homelessness, No. 2, [cit.2020-05-05]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/47669330_Housing_First_The_Pathways_Model_to_End_Homelessness_for_People_with_Mental_Illness_and_Addiction_Manual.
64. TSEMBERIS, S., 2015. *Housing First: The Pathways Model to End Homelessness for People with Mental Health and Substance Use Disorders*. Hazelden Publishing. 150 s. ISBN: 978-161-649-649-4

65. TSEMBERIS, S., 2017. O evropské příručce Bydlení především. In: PLEACE, N. 2017. *Evropská příručka Bydlení především*. Praha: Úřad vlády ČR – Sekce pro lidská práva. s. 120. ISBN 978-80-7440-159-6.
66. VÁGNEROVÁ M., CSÉMY L., MAREK J., 2013. *Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí*. Praha: Karolinum, 130 s. ISBN 978-80-246-2209-5.
67. VESELÁ, M., et al. 2009. *Sociální vyloučení: dobrá praxe a řešené. Manuál pro obce*. [online]. Praha: Společně k bezpečí. [cit.2019-11-19]. Dostupné z: <http://spolecnekbezpeci.cz/dokumenty>
68. VODIČKOVÁ, K., 2019. Práce s individuálním plánem. In: Mikulec, M., Šnejdrová, M., *Metodika sociální práce v sociálním bydlení. Úvod do tématu sociální práce v sociálním bydlení*. [online]. Praha: MPSV. s. 8-9. [cit.2020-05-05]. Dostupné z: http://www.socialnibydeni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika_soc_ialni_prace_v_soc_ialnim_bydleni.pdf
69. *Všeobecná deklarace lidských práv*. 2015. [online]. OSN. [cit.2019-11-04]. Dostupné z: https://www.osn.cz/wp-content/uploads/UDHR_2016_CZ_web.pdf
70. *Vyhodnocení průzkumů řešení bezdomovectví v obcích s rozšířenou působností*. 2016. [online]. MPSV [cit. 2020-02-27]. Dostupné z: <http://socialnirevue.cz/item/mpsv-provedlo-vyzkum-reseni-bezdomovectvi-v-obcich>
71. Zákon č. 108/2006 Sb., o Sociálních službách, 2006. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 19/2019, s. 433-434 . ISSN 1211-1244.
72. Zákon o sociálním bydlení, 2019. Zpravodaj sociálního bydlení. 1/2019, [online] Praha: MPSV. s 2 [cit.2020-05-05]. Dostupné z: <http://socialnibydeni.mpsv.cz/cs/co-je-socialni-bydleni/zakladni-informace-o-sb/zakon-o-sb>

8. SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek č. 1. - Počet osob bez domova podle místa přespávání

Obrázek č. 2 - Základní principy Bydlení především

Obrázek č. 3 – Harmonogram zpracování diplomové práce

Obrázek č. 4 – Ekomapa rodiny Miroslava a Karly

Obrázek č. 5 – Ekomapa Josefa

Tabulka č. 6 – přehled stanovených cílů a jejich naplnění

Tabulka č. 7 – přehled stanovených cílů a jejich naplnění

9. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
IP	Individuální plán
MLP	Ministerstvo pro lidská práva
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NNO	Nestátní nezisková organizace
ORP	Obec s rozšířenou působností
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
SP	Sociální práce

10. PŘÍLOHY

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Otázky pro respondenty

Příloha č. 2 – Vzor informovaného souhlasu

Příloha č. 1 – Otázky pro respondenty

Otázky pro respondenty:

Úvodní otázky:

- Z jakého důvodu jste se dostali do dluhové pasti?
- Jakým způsobem řešíte svoji neuspokojivou finanční situaci?
- Jakým způsobem se snažíte splatit své dluhy?
- Pracujete nebo si hledáte vhodné zaměstnání, pověste mi o tom více.
- Jaké další máte problémy mimo finančních, např. škola, školka, zdravotní omezení?
- Pověste mi, v kolika bytech a ubytovnách jste bydleli, než jste se dostali do sociálního bytu?

Otázky v průběhu výzkumu:

- Jak se Vám daří plnit stanovené cíle?
- Spolupracuje i nadále s doprovázející organizací?
- S čím Vám doprovázející organizace pomáhá?
- Jak se Vám nyní bydlí? Pověste mi něco o Vašem současném bydlení.

Závěrečné otázky:

- Jak s Vámi sociální pracovník pracuje?
- Kolik stanovených cílů se Vám podařilo splnit? A jak se Vám je podařilo splnit?
- Jak jste na tom nyní v rámci Vaší finanční a dluhové situace?

Příloha č. 2 – Informovaný souhlas

Dobrý den,

Jmenuji se Bc. Martina Volmútová a studuji Zdravotně sociální fakultě obor Rehabilitační - psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory. Nyní píši diplomovou práci na téma Sociální práce s klienty užívající sociální byt. Cílem práce bude analýza výkonu sociální práce s klienty užívající sociální byt s důrazem na úspěšnost klienta. Získané informace a provedený výzkum, by mohly sloužit jako nástroj pro práci sociálních pracovníků a navazujících sociálních služeb zabývajících se problematikou prevence ztráty bydlení, v městech a obcích, které uvažují o zřízení sociálních bytů.

Chtěla bych Vás požádat o souhlas, abych mohla o Vás a Vaší rodině získávat informace z dokumentů městského úřadu a provádět s Vámi po dobu mého výzkumu rozhovory. Veškeré informace, které v průběhu mého výzkumu budu získávat, budou sloužit pouze pro účely této diplomové práce. Vaše údaje ohledně identity budou změněny a nebude zmiňováno ani město, ve kterém byl výzkum prováděn.

Velice děkuji za ochotu a spolupráci.

Souhlasím s výše uvedeným / Nesouhlasím s výše uvedeným

Jméno zástupce rodiny:

Podpis zástupce rodiny:

Datum a místo podpisu:

Informovaný souhlas, zdroj: vlastní